

JOSIP ADAMČEK

1933. – 1995.

ZAGREB, 2000.

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA – SVEZAK 96

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA – SVEZAK 96

ISBN 953-154-474-3

ISSN 1330-0865

Uredio
Akademik TOMISLAV RAUKAR

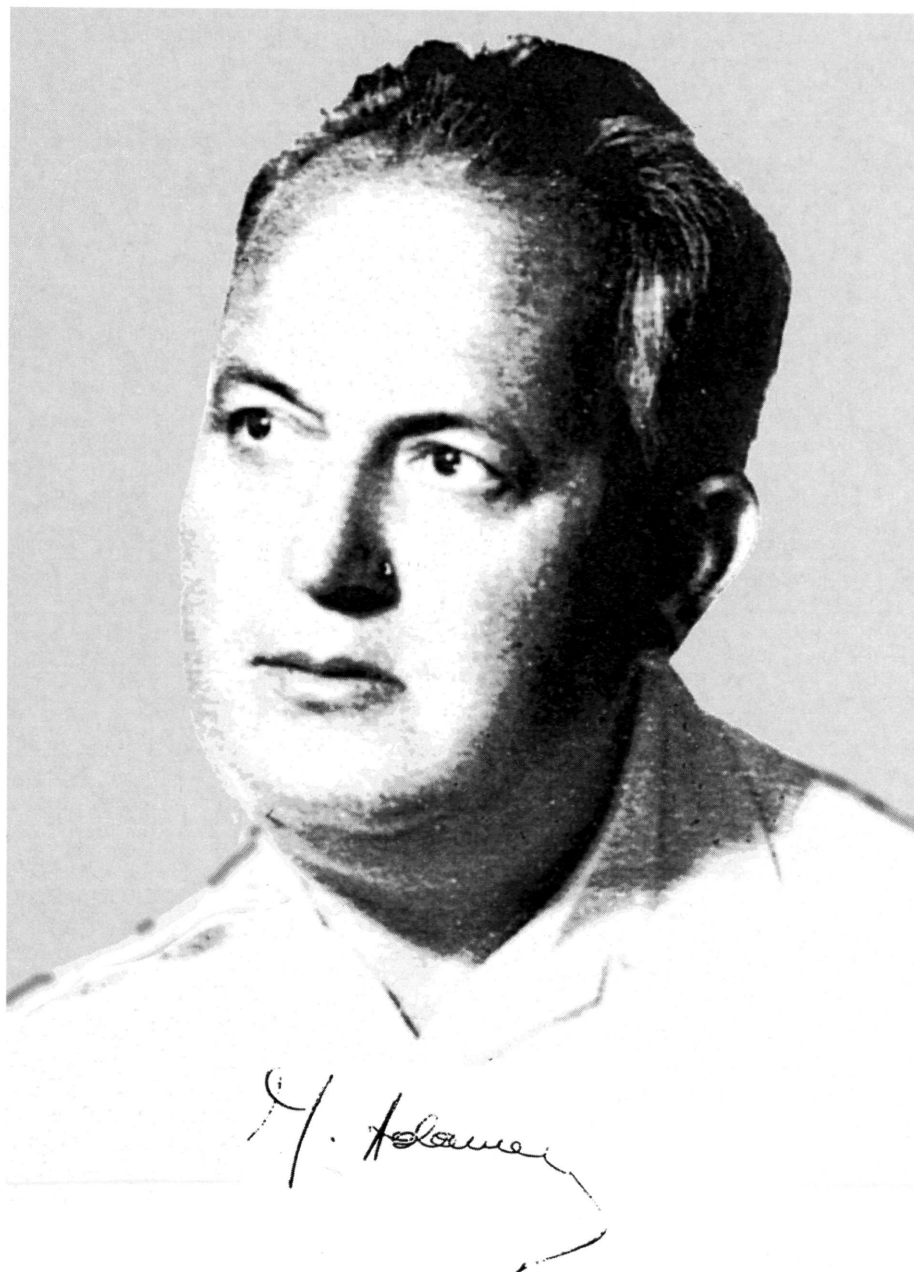
RAZRED ZA DRUŠTVENE ZNANOSTI

JOSIP ADAMČEK

1933. – 1995.

ZAGREB, 2000.

SPOMENICA

posvećena preminulom Josipu Adamčeku, redovnom članu
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu

(Vuka, 13. ožujka 1933. – Zagreb, 25. prosinca 1995.)

ISPRAĆAJ

posmrtnih ostataka, 2. siječnja 1996. na Mirogoju (krematorij)

KOMEMORACIJA

17. prosinca 1996.

U palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
na Zrinskom trgu 11

O preminulom akademiku govorio je
član suradnik prof. dr. Tomislav Raukar

Akademik Petar Strčić, Znanstveno djelo akademika Josipa Adamčeka

Akademik Petar Strčić, Prilog bibliografiji akademika Josipa Adamčeka

KOMEMORACIJA
JOSIPU ADAMČEKU

redovnom članu

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

u Zagrebu

POVJESNIČAR JOSIP ADAMČEK

Nije lako na ovom mjestu i u ovoj prilici govoriti o akademiku Josipu Adamčeku, nije lako govoriti ni danas, godinu dana poslije, o gubitku još jednog hrvatskog povjesničara, uglednog, vrsnog stručnjaka i, više od svega drugoga, dragoga kolege s kojim proboravismo duge godine zajedničkog rasta, u često jedva primjetnim, ali i ustrajnim radostima što ih je svima nama donosilo otvaranje novih istraživačkih obzora u hrvatskoj historiografiji. Praznina što ju je u tijelu historiografije, prije svega u istraživanjima o hrvatskom selu i zemljišnom gospodarstvu od kasnog srednjeg vijeka do XVIII. stoljeća, svojim odlaskom ostavio Josip Adamček ni danas nije ni lakša ni blaža, dapače, ona je u ovom času nenadoknativa i ako u takvim razmišljanjima uopće nešto može biti barem sitnim ohrabriteljskim iverom, onda je to pogled u, na žalost prerano prekinuti, životni put akademika Josipa Adamčeka, bogat plodovima, poticajan željom za napredovanjem i stvaralaštvom, upravo zaljubljenosti u nepoznate i još nedosegnute prostore povijesne zbilje.

Neka mi bude dopušteno upravo o tome kazati nekoliko riječi.

Josip Adamček rođen je 13. ožujka 1933. u selu Vuki pokraj Osijeka. O svojemu podrijetlu i djetinjstvu sâm je, u vlastoručno napisanoj biografiji u listopadu 1959. godine, prilikom natječaja za mjesto asistenta na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, istaknuo: "Moji roditelji su siromašni seljaci. Za vrijeme stare Jugoslavije otac je bio sluga i nadničar" (Arhiv Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 12. X. 1959). Na početku životnoga puta Josip Adamček se ni na što drugo nije mogao osloniti, nego na vlastiti rad, pa se čini da upravo takvim životnim uvjetima i mukotrpnim napredovanjem valja objasniti njegovu iznimnu upornost i odanost istraživačkom, arhivskom radu koja ga je toliko odlikovala među hrvatskim povjesničarima.

Osnovnu školu pohađao je u rodnom selu Vuki, a u prvi razred gimnazije upisao se 1945. godine u Osijeku, nastavio gimnaziju u Požegi i Đakovu, i maturirao, s odličnim uspjehom, u Osijeku 1953. godine. U jesen te godine

upisuje se na Filozofski fakultet u Zagrebu, ali, kako sâm kaže u navedenoj biografiji, "uslijed teške materijalne situacije nakon mjesec dana" prekida studij i zapošljava se u osječkoj tvornici "Saponia", gdje godinu dana radi u komercijalnoj struci. Tek nakon tog prekida, u jesen 1954. godine, poduprt stipendijom grada Osijeka, ponovno počinje studij povijesti i filozofije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i diplomira 23. rujna 1959. godine.

Potkraj iste godine, 10. prosinca 1959, izabran je za asistenta na Katedri za opću povijest srednjega vijeka, na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, ali već 29. ožujka 1960. prekida radni odnos, zbog odlaska na odsluženje vojnog roka, da bi dužnost asistenta konačno preuzeo 12. srpnja 1961. godine. Tek u tom času počinje razvojni put Josipa Adamčeka kao povjesničara. Već od samog početka čitavu je djelatnost oslonio na proučavanje neupotrijebljene, najčešće do njega potpuno nepoznate izvorne građe, pa su godine Adamčekova rada i učenja bile ispunjene samozatajnim istraživanjima u domaćim i inozemnim arhivima. Već u 60-im godinama Adamček otvara nova područja istraživanja o hrvatskoj povijesti u ranim novovjekovnim stoljećima, objavljuje rasprave i monografije, u koje ugrađuje spoznaje sustavnih arhivskih proučavanja, uključuje se u red istaknutih hrvatskih povjesničara, zanemarujući pri tome samozatajno i skromno, u potpunoj obuzetosti istraživačkim radom, čak i dovršavanje doktorske disertacije i vlastito napredovanje na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta, što je sredinom 70-ih godina katkad znalo izazvati i dobronamjerne primjedbe njegovih kolega.

U međuvremenu, kao afirmirani povjesničar, u potpunosti, svim snagama, usredotočen na proučavanje hrvatske povijesti, prelazi 1970. godine, kao asistent s Katedre za opću povijest srednjega vijeka na Katedru za hrvatsku povijest. Kada je 2. srpnja 1977. na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu obranio doktorsku disertaciju pod naslovom: *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*, njegovo napredovanje napokon biva bržim. Za docenta na Katedri za hrvatsku povijest izabran je 6. ožujka 1978, a u listopadu iste godine za izvanrednog profesora na toj katedri, za predmet "Hrvatska povijest od XVI. do XVIII. stoljeća". Redovitim profesorom na Katedri za hrvatsku povijest, za to isto razdoblje, izabran je 9. ožujka 1983. godine. Za šefa Katedre za hrvatsku povijest izabran je 9. svibnja 1983. godine i on će tu dužnost vršiti punih deset godina, do jeseni 1993. godine.

Istodobno je Josip Adamček obavljao više odgovornih dužnosti u institucionalnom sustavu hrvatske historiografije. Od početka 1978. godine bio je predstojnikom Odjela za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, a 1977. godine izabran je za predsjednika Saveza povijesnih društava Hrvatske.

I napokon, 31. ožujka 1980. izabran je za člana suradnika Jugoslavenske, danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u Razredu za društvene znanosti, a za izvanrednog člana 11. ožujka 1986. godine. Redovitim članom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti postao je 24. srpnja 1991. godine. U djelatnost Razreda za društvene znanosti uključivao se različitim dužnostima: bio je član Međuakademijskog odbora za povijest Vojne krajine i uredništva "Starina", sudjelovao je na znanstvenim skupovima koje je Akademija priređivala ili im bila pokroviteljem, a u posljednjim godinama bila je primjetna njegova suradnja s Akademijinim ustanovama u Slavoniji, sa Zavodom za znanstveni rad u Osijeku i s Centrom za znanstveni rad u Vinkovcima.

U te je dužnosti, od Filozofskog fakulteta, do Razreda za društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Josip Adamček neštedimice ulagao svoje fizičke i intelektualne sposobnosti, godinama se krećući uobičajenim putovima povjesničara, od arhiva i predavaonice, do vlastitog istraživačkog kuta, pokraj svežnjeva papirâ s ispisima iz arhivske građe i nacrtima novih zamisli o pojedinim pitanjima hrvatske povijesti, pa bi se smjelo ponešto slikovito, ali za povjesničara najljepše, reći da su čitava njegova djelatnost i sâm smisao postojanja u stvari usredotočeni i zasvjedočeni u njegovom znanstvenom djelu.

Prva rasprava Josipa Adamčeka: *Narodne straže 1848-1849*, objelodanjena 1963. godine, tematski još ne pripada razdoblju od XV. do XVIII. stoljeća, kojemu će posvetiti gotovo sav svoj znanstveni napor, ali nosi sve značajke njegova načina rada – u cjelini je podignuta na novim, svježim arhivskim podacima. U 60-im i 70-im godinama postupno se oblikovao njegov istraživački obzor – proučavanje društvenog razvoja u kontinentalnoj Hrvatskoj, navlastito u Slavoniji, od kasnog srednjeg vijeka do XVIII. stoljeća. Radovi Josipa Adamčeka o tom razdoblju hrvatske povijesti mogu se tematski svrstati u nekoliko glavnih skupina: 1) Povijest gradova i trgovišta, 2) Razvoj vlastelinštava i agrarnih odnosa, 3) Društveni pokreti i seljačke bune, te 4) Gospodarsko i društveno ustrojstvo u Hrvatskoj i Slavoniji.

U brojnim raspravama i člancima opisivao je povijest gradova u Slavoniji, primjerice, Jastrebarskog, Požege, Krapine, Varaždina, Ludbrega, Virovitice, itd., proučavao je društvene i gospodarske komunikacije između panonske i jadranske Hrvatske, pokret Zrinskih i Frankapana ili odjeke reformacije na hrvatskom prostoru. Analitičku utemeljenost, ali i izrazitu sposobnost društvene sinteze pokazao je u zapaženim priložima: *Ekonomsko-društveni razvoj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u 16. i 17. stoljeću*, te *Ekonomsko-društveni razvoj u Hrvatskoj i Slavoniji u 18. stoljeću*, objelodanjenima 1981. godine u knjizi *Društveni razvoj u Hrvatskoj od 16. do početka 20. stoljeća*, koju je uredila Mirjana Gross.

Kolikogod je, dakle, tematski raspon njegovih istraživanja bio širok i plodonosan, ipak su u sámom središtu znanstvenoga zanimanja Josipa Adamčeka bili hrvatsko seljaštvo i razvojni problemi sela i zemljišnog vlastelinstva u strukturi feudalnog društva. Njihov je razvoj proučavao sustavno i temeljito, u domaćim i inozemnim arhivima, objavljujući u zajednici s kolegama arhivistima i povjesničarima vrijedne zbirke arhivske građe, među kojima valja spomenuti barem knjigu *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*, pripremljenu u suradnji s Ivanom Kampušem. Na takvoj je osnovici pisao rasprave i knjige o razvoju agrarnih odnosa, o zemljišnim vlastelinstvima i o seljačkim bunama u Hrvatskoj.

U više vrijednih rasprava i u knjizi *Seljačka buna 1573*, tiskanoj u Zagrebu 1968. godine, otvorio je posve nove, na arhivskim istraživanjima utemeljene, poglede na taj najveći društveni pokret na hrvatskom selu. U njima je razmatrao preduvjete bune i položaj kmetova na susjedgradskostubičkom vlastelinstvu uoči njezina izbijanja, društvene značajke bune, njezin program, tijek i posljedice. Istraživanje o društvenim pokretima u Slavoniji protegnuo je i na XVII. stoljeće, okupivši rezultate u knjizi *Bune i otpori (Seljačke bune i otpori u Hrvatskoj u XVII. stoljeću)*, tiskanoj u Zagrebu 1987. godine.

Najznačajnijim plodom cjelokupnog istraživačkog rada Josipa Adamčeka bila je knjiga *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*, objavljena 1980. godine, kao 17. svezak znamenite Akademijine serije "Građa za gospodarsku povijest Hrvatske". Tek je tom dugo i sustavno pripremanom knjigom Josip Adamček znanstveni razgovor o agrarnim odnosima u Slavoniji potkraj srednjega vijeka i u ranonovovjekovnim stoljeći-

ma oslonio na pouzdanu, kvantitativnu osnovicu. Temeljni oblici društvenog razvoja u kontinentalnoj Hrvatskoj, organizacija i razvoj zemljišnog vlastelinstva, obveze i proizvodni rezultati kmetova, uloga i značajke gradskih naselja, promjene u oblicima i strukturi feudalnih podavanja osvijetljeni su u ovom djelu obiljem temeljito proučene arhivske građe. Problematskom širinom i egzaktnošću zaključaka, odnjegovanima na arhivskim istraživanjima, ta je monografija značajno ostvarenje suvremene hrvatske historiografije, pouzdano i nezaobilazno u svakom budućem istraživanju o društvenoj povijesti Hrvatske i Slavonije feudalnog razdoblja.

* * *

Znanstveno djelo akademika Josipa Adamčeka samosvojno je i prepoznatljivo. Ostajući desetljećima ustrajno u beskonačnom svijetu arhivske građe, mogao je u brojnim radovima pomicati obzore historiografske spoznaje, biti uporištem njezina napredovanja. Nije bilo odlučno je li bila riječ o monografiji u izdanjima Akademije ili, pak, o stručnom članku u nekom časopisu jer su svi njegovi tekstovi nosili prepoznatljiv istraživački biljeg. Njegova tumačenja i prosudbe bijahu odmjereni i sigurni upravo zato što im je i arhivska osnovica bila pouzdana. Takav način razlaganja u znanstvenim tekstovima bio je, napokon, posve u skladu s dobrotom njegove naravi, upravo vedrinom koju je iskazivao unatoč životnim tegobama koje ga nisu mimoilazile.

Akademik, sveučilišni profesor i hrvatski povjesničar prerano nas je napustio, na sâm Božić prošle godine. Ostalo je djelo trajnih vrijednosti i njegov lik, ispunjen blagošću i prijateljstvom. Neka mu je hvala na tome.

ZNANSTVENO DJELO AKADEMIKA JOSIPA ADAMČEKA

U posljednjih nekoliko godina hrvatska historiografija dobila je nekoliko teških udaraca; naime, ostavilo nas je redom nekoliko istaknutih i vrsnih povjesničara, istraživača koji su dali niz odličnih rezultata dugogodišnjih proučavanja te, na temelju toga, i niz novih prinosa hrvatskoj povijesnoj znanosti, dakle i znanosti uopće.¹ Među njima tu je i težak gubitak 1995. god. uglednoga, upravo vrsnog stručnjaka Josipa Adamčeka, veoma istaknutoga hrvatskog povjesničara, napose na polju istraživanja gospodarskog razvoja na hrvatskom selu i, općenito, zemljišne ekonomije potkraj srednjega i u počecima novoga vijeka. A te, do prof. dr. Josipa Adamčeka nepoznate, zbilje prošlosti otvarao nam je upravo on svojom dugogodišnjom predanošću historiografskom poslu i objavljenim brojnim rezultatima, stvaralačkim i organizacijskim elanom koji je i druge, kolege i studente, poticao na rad.

1.

Veoma ugledni istraživač Josip Adamček rođen je 13. ožujka 1933. god. u selu Vuki kod Osijeka.²

Podrijetlo i djetinjstvo prof. Adamčeka nisu ukazivali na mogućnost da bi kasnije mogao postati ugledan predstavnik hrvatske znanosti; naime, njegovi roditelji Elizabeta i Stjepan, starosjedioci Vuke, bili su siromašni seljaci, a u vrijeme Kraljevine Jugoslavije otac mu je bio seoski sluga i nadničar – kako je 1959. god. potonji sveučilišni profesor u svoju molbu sâm upisao javljajući se na natječaj za asistenta Filozofskog fakulteta u Zagrebu.³ Josip Adamček bio

¹ Preminuli su, npr., Radojica Barbalić, Ivan Beuc, Ljubo Boban, Josip Buturac, Vanda Ekl, Mato Kapović, Igor Karaman, Bogdan Krizman, Ivan Očak, Zdenka Šimončić Bobetko, Dragovan Šepić itd. O njima usp. nekrologe u Ljetopisima JAZU/HAZU i u Historijskom zborniku.

² Osnovne biografske podatke usp. u životopisima koji su navedeni u prilogu: *Izbor radova o akademiku Josipu Adamčeku*.

³ Registratura Filozofskoga fakulteta, Zagreb, 12. 10. 1959.

je jedno od četvoro djece u roditelja (kći i tri sina). S obzirom na lošu materijalnu konstelaciju obiteljskih prilika, J. Adamček se na početku svoga životnoga puta ni na što drugo nije mogao osloniti – ukoliko je htio iskočiti iz služinsko-nadničarskoga seoskog miljea – nego samo na vlastitu volju i rad. A već je rano, u svome užem zavičaju pokazivao rijetke darove nadarenosti i znatiželje – rado se zanimao za prošlost svoga rodnog sela, za predanja, obilazio je one lokalitete koji su govorili o prošlim vremenima. Nailazio je na razvaline utvrda, na grobišta, na materijalne ostatke predaka, na novčiće. Rano se zainteresirao i za knjige, kojih je u selu bilo malo, a napose za one koje su se odnosile na sadržaje iz prošlih vremena; počeo ih je skupljati, dobivati na dar i držati u klasičnom sanduku seoskoga domaćinstva. Znatan dio Vučana o prošlosti svoga kraja i širega područja relativno je malo znao, osim po predanjima i pričama. Adamček je vršnjacima prvi govorio o toj prošlosti, sve više – kako je stjecao znanje, još u gimnazijskim danima, upućujući ih na to da otvorenim očima gledaju ostatke prošlosti rodnoga zavičaja; tako im je govorio o precima koji su u Vuku stigli iz Posavine, a neki još iz daljega, iz Dalmacije, još u srednjemu vijeku, s morske obale, “de ripa”, pa su ih neki zvali i Dripama i Dripanerima.⁴ Upravo je mukotrpnim vlastitim radom, u složenim i teškim životnim uvjetima započeo realizirati svoja nadanja i želje o napredovanju životnim stepenicama; time valja objasniti njegovu iznimnu upornost, štoviše, upravo znatnu tvrdoglavost u dostizanju cilja, a osobito ljubav prema istraživanjima i otkrićima, prema arhivskom radu, koja je i inače preduvjet za svaki znanstveni rad u humanističkim znanostima, a koja ga je toliko odlikovala među hrvatskim povjesničarima.

Osnovnu školu J. Adamček pohađao je u rodnome selu Vuki (1940.-1944.); bio je stalno odličan učenik, pa je odličnu ocjenu imao i iz predmeta povijest.⁵ Njegovu su pravu glad za knjigom među prvim primijetili učitelji Zlata i Viktor Kirin te župnik i kateheta u školi Tomo Vinić, u kojega je, u mjesnoj crkvi sv. Josipa Adamček bio ministrant. Znalo se: obitelj Adamček nema novaca da bi djeca mogla steći više obrazovanja od onoga koje je Adamček dobio u pučkoj školi, pa je župnik namjeravao nadarenoga dječaka us-

⁴ Marko Filipović, riječi na ispraćaju pok. J. Adamčeka, Mirogoj, Zagreb, 2. 1. 1996., rukopis u Razredu za društvene znanosti HAZU.

⁵ Svjedodžba Osnovne škole u Vuki, br. 1503, 22. 10. 1944.

mjeriti prema svećeničkoj budućnosti, u Dječjačko sjemenište u Zagrebu,⁶ ne bi li možda stigao i dostigao znanje i ugled koji je imao mons. Milko (Mihovil) Cepelić. Naime, taj rođeni Vučanin bio je znamenit pripadnik hrvatskoga društva – kanonik u Đakovu i blizak suradnik biskupa Josipa Jurja Strossmayera, a postao je i biskupov biograf te etnolog i povjesničar; objavio je 1914. god. i povijest rodnoga mjesta.⁷ Adamček se nadahnjivao Cepelićevim objavljenim djelima i, općenito, životom poznatoga štrosmajerovca iz svoga sela, svakako želeći postati povjesničar. No, odmah poslije II. svjetskog rata župnik T. Vinić bio je ubijen u semeljačkoj šumi kao križar,⁸ pa je propala plemenita svećenikova namjera da se školuje nadničarev siromašni sin. No, kako je Adamček pokazivao zaista natprosječnu inteligenciju, a napose veliko znanje za svoj uzrast, ipak su obitelj i drugi sve učinili kako bi dječak krenuo u gimnaziju.

Prvi razred tadašnje gimnazije (današnji peti razred osnovne škole) J. Adamček upisao je 1945. god. u Osijeku, a dovršio ju u Đakovu; često je pohvaljivan, a oslobođen je polaganja male mature 1948. god. u đakovačkoj Nižoj gimnaziji, jer je iz svih deset predmeta imao jednak uspjeh – odličan.⁹ Krenuo je u višu gimnaziju u Osijek pa u Slavonsku Požegu (dva razreda) da bi se opet vratio u Osijek; osim iz crtanja, tjelovježbe i predvojničke obuke – iz svih drugih predmeta redovito je ocjenjivan s odličnim. S tim, odličnim uspjehom u osječkoj Gimnaziji «Ivo Lola Ribar» završio je i VIII. razred, pa je 1953. god. oslobođen polaganja i velike mature.¹⁰

Taj uspjeh već sam po sebi znatno govori o intelektualnim sposobnostima ovoga sina seoskoga nadničara, ali i o drugim, uspješnim gimnazijalčevim djelatnostima. Naime, tijekom srednjoškolskoga obrazovanja isticao se na

⁶ Isto.

⁷ Mons. Milko (Mihovio, Mihovil) Cepelić rođen je u Vuki 12. 9. 1853., a preminuo je 26. 3. 1920. u Đakovu. Od 1878. službuje u Đakovu. Pored ostaloga bio je đakovački župnik i dekan, knjižničar dijecezanske knjižnice, papinski komornik, apostolski protonotar, đakovački kanonik, predavač na Višoj djevojačkoj školi (koju je i osnovao), političar, novinar, etnolog, povjesničar, botaničar, zoolog itd. Objavio je znatan broj radova, napose o Đakovu i Strossmayeru, sakupljao je i objavio narodne pjesme, a pripremio je i djelo *Poviest sela Vuke* (Đakovo i njegova okolica., sv. 1, 1978., str 215-271). Od više biografskih osvrta usp. Marko Babić, *Cepelić, Milko (Mihovil)*, Hrvatski biografski leksikon, sv. 2. Zagreb, 1989., str. 631.

⁸ M. Filipović, usp. bilj. 4

⁹ Svjedodžba o nižem tečajnom ispitu Niže gimnazije, Đakovo, 23. 6. 1948.

¹⁰ Rukopisna ostavština (dalje: Rkp.) J. Adamčeka, svjedodžbe.

raznim poljima, npr., organizirao je seminare za suučeničke lošijega znanja; često je bio pohvaljivan.¹¹ Zatim, uz ostalo, bio je predsjednik Narodne srednjoškolske omladine, sudjelovao je na omladinskim radnim akcijama – na Autoputu Zagreb-Beograd, na izgradnji željezničke pruge Banja Luka-Doboj, hidrocentrale Vinodol te Lokve u Gorskom kotaru, kao i ceste Delnice-Gornje Jelenje (1949.-1952., 1954.); i ovdje se isticao te je bio udarnik, komandir čete i brigade.

U jesen 1953. god. Adamček se uputio u Zagreb; tamo je upisao studij na Filozofskom fakultetu. Na žalost, usprkos velikom isticanju u školi i u vanškolskim aktivnostima, Adamček nije imao osigurane stabilne materijalne uvjete za život i studiranje u Zagrebu. Možemo zamisliti njegovo intimno, duševno stanje kada je utvrdio da ima novaca još samo za boravak od mjesec dana u Zagrebu, a da nije uspio osigurati ostali prihod. Stoga je bio primoran prestati studirati i vratiti se u Osijek te se zaposlio u komercijalnoj struci tamošnje tvornice "Saponija"; bio je i vršitelj dužnost tajnika Gradske knjižnice. Godinu dana mu je trebalo da se snađe i od Narodnog odbora grada Osijeka uspije dobiti stipendiju, ali za studij povijesti umjetnosti;¹² ovu je odluku uspio kasnije izmijeniti pa je ponovno u Zagrebu započeo studij po svojoj volji. Ali, stipendija mu nije bila dovoljna za život u Zagrebu, pa je u vrijeme praznika radio u Osijeku (u "Saponiji") i u Zagrebu (u Radničkom sveučilištu).

Upisao je u to doba veoma složen studij, ali tijekom kojega je stjecana visoka naobrazba veoma temeljita i širokoga kulturnog dijapazona; naime, započeo je studirati na odsjecima za povijest (prvi predmet) i filozofiju (drugi predmet). Diplomirao je za takvu vrst u to doba veoma teškoga, gotovo u cjelini dvostrukog studija – u nevjerojatno kratkom roku, nakon svega godine dana apsolvenskog staža, 23. rujna 1959. godine.¹³

Na oba studijska odsjeka bio je jedan od najboljih studenata, a živo se angažirao i u studentskim udruženjima na matičnome fakultetu i na razini Sveučilišta u Zagrebu, pa je bio predsjednik fakultetskoga Saveza studenata i član Sveučilišnoga odbora. Bio je primijećen od nastavnika u seminarskom radu, naravno i na ispitima (npr., 1955. god. *Grčku filozofiju do Platona* kod

¹¹ Isto, pohvalnice.

¹² Isto, Rješenje Odjela za prosvjetu i kulturu Narodnog odbora Osijeka, br. 12305, 18. 10. 1954.

¹³ Isto, *Biografija*, 12. 11. 1955.

prof. B. Bošnjaka položio je s odličnim, kao i *Historijski materijalizam* kod prof. G. Petrovića). Na povijesnom dijelu studija prof. Jaroslav Šidak, koji se i inače brinuo o nizu darovitih studenata i usmjeravao ih prema znanstvenome radu, svakako je želio da i Adamčeka zadrži u znanstveno povijesnom području, što više, čak i na matičnome fakultetu; želio je da se nadareni student osposobi za proučavanje hrvatske povijesti kasnoga srednjega vijeka i početaka novoga vijeka.

Kao i poslije mature Adamček, na žalost, nije odmah imao sreće. No, kao što je poznato, ni Šidak nije odustajao u sličnim prigodama, pa je svome nadarenome studentu, koji je diplomirao 23. rujna 1959.,¹⁴ ipak osigurao mjesto asistenta na Odsjeku za povijest; tako je 10. studenoga Adamček postao mlađi nastavnik i kandidat za znanstvenika – asistent I. vrste, ali samo do ožujka sljedeće godine, jer je (29. III.) morao na odsluženje vojnoga roka (svega 21 dan bio je 1960. god. u oficirskoj školi za pitomce u Bileći, a onda je – jer “nije sposoban za duži hod i stajanje” – upućen u “trupu”).¹⁵ No, u samome početku određen mu je rad na Fakultetu pri Katedri za opću povijest staroga vijeka, ali svega mjesec dana kasnije (11. srpnja 1961.) Šidak ga je uspio prebaciti na Katedru za opću povijest srednjega vijeka. Tako je dužnost asistenta konačno preuzeo 12. srpnja 1961., s kojim datumom zapravo i počinje razvojni put Josipa Adamčeka kao povjesničara, nastavnika i znanstvenika. Ipak, prof. Šidaku trebalo je vrijeme sve do 1970. god. da bi se Adamčeka moglo i praktično, za stalno primiti na Katedru za hrvatsku povijest i time mu omogućiti neposredan i lakši rad na istraživanju hrvatske prošlosti.

Boravak i rad na Katedri za opću povijest srednjega vijeka, naravno, nisu bili suvišno, “potrošeno” vrijeme. Adamček nadograđuje svoje veliko znanje iz filozofije saznanjima iz svjetske, a napose iz europske povijesti filozofije, čitajuće brojne knjige i studije, svestrano usavršavajući znanje napose iz latinskoga i njemačkoga jezika, što mu je trebalo osobito onda kada se uputio u arhivska spremišta. Jer, od samoga početka radnoga vijeka cjelokupnu je svoju djelatnost oslonio na proučavanje vrela, i to u domaćim i stranim arhivima. Pri tome je ponovno pregledavao već otprije poznatu građu i u dijelovima materijala češće otkrivao da je krivo pročitana ili intepretirana, ili

¹⁴ Isto, Svjedodžba o diplomiranju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, br. 1503, 22. 10. 1959.

¹⁵ Isto, dokument, br. 437, Mostar, 11. 4. 1960.

je proučavao građu nepoznatu dotadašnjim istraživačima. Godinama je tako radio, skupljajući brojne podatke i – shvaćajući njihovu važnost – žurio se da ih obradi i objavi u studijama i člancima. Tako su mu brzo prolazile godine, a u potpunosti obuzet istraživačkim radom Adamček nije pomišljao čak ni na doktorat; s druge strane, odmah je, već 60-ih godina, Adamček otvarao nova područja istraživanja o hrvatskoj povijesti u ranom novovjekovlju. Rekosmo – objavljivao je rasprave, monografije, članke, građu, uranjajući sve dublje u povjesnicu, a u svoja djela ugrađuje nove spoznaje na temelju sustavnih i veoma dugih arhivskih proučavanja. Time se gotovo odmah uključuje u red istaknutih hrvatskih povjesničara, iako nije dovršavao doktorsku disertaciju, zapravo onemogućavajući na taj način i uobičajeno, vlastito redovno napredovanje u zvanjima na Fakultetu. To je, naravno, znalo izazivati i kritiku njegovih kolega, jer nije bio dobar “primjer”, za što on nije puno mario, jer se u cjelini posvetio istraživačkom radu i radosti otkrivanja novosti iz prošlosti. Konačno, god. 1970. prof. Šidak uspio je Adamčeka prebaciti na Katedru za hrvatsku povijest. Ali, on je i dalje više vremena provodio po arhivima i u nastavi negoli što se brinuo za svoj osobni probitak i karijeru. Stoga, iako mu je Vijeće Filozofskoga fakulteta već 1972. god. odobrilo temu doktorske radnje, kada je 2. srpnja 1977. god. konačno doktorirao na Odsjeku za povijest s tezom *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća* – dobio je taj čin nečuveni publicitet u redovima hrvatskih povjesničara, od kojih mnogi nisu ni znali da već odavno afirmirani Adamček nije “odradio” taj, u suštini, školnički zadatak za njega i u zapadnome svijetu općenito. Ali, zato je od tada njegovo “birokratsko” napredovanje išlo znatno brže, jer se nisu mogli mimoći njegovi brojni i vrhunski rezultati u radu.

Tako je kao asistent OOUR-a Odjela za povijest, povijest umjetnosti, arheologiju i etnologiju 1978. god. raspoređen na poslove znanstvenoga asistenta.¹⁶ Ali, već 6. ožujka 1978. god. na Katedri za hrvatsku povijest izabran je za docenta. No, u rukopisu ocjene za Adamčekov izbor u zvanje izvanrednoga profesora, koju su dali Mirjana Gross, Jaroslav Šidak i Igor Karaman, a redigirao Šidak, sâm je Šidak svojom rukom upisao: “(...) neki su ugledni članovi Vijeća (fakultetskoga, op. P. S.) već tom prilikom izrazili mišljenje (kada je izabran za docenta, op. P. S.) da bi on mogao biti odmah izabran za izvanrednog

¹⁶ Isto, Rješenje dekana Filozofskoga fakulteta, br. 01-380-1, Zagreb, 30. 3. 1978.

Josip Adamček imao je – sve do bolesti – ogromnu radnu energiju i ništa mu nije bilo teško raditi i učiniti. Tako je obavljao i više drugih odgovornih dužnosti u institucionalnom i društveno-stručnom sustavu hrvatske historiografije. Od 1. siječnja 1978. do 1. siječnja 1986. god. obavljao je i dužnost predstojnika Odjela za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu (prijašnji Institut, a sadašnji Zavod za hrvatsku povijest, kojega je bio osnovao i vodio akademik Ljubo Boban), a – u međuvremenu – od 3. lipnja 1985. do sljedeće godine – bio je i vršitelj dužnosti direktora cijeloga Centra; od 1977. do 1981. god. predsjednik je Projektinoga vijeća spomenutoga Odjela toga Centra.²⁰ U proljeće 1977. god. izabran je bio za predsjednika Saveza povijesnih društava Hrvatske (prijašnje Povijesno društvo Hrvatske, a sadašnje Društvo za hrvatsku povijesnicu); predsjednikom je bio do 1982. godine.²¹ Tako su u njegovim rukama bile koncentrirane tri veoma važne i odgovorne dužnosti u hrvatskoj povijesnoj znanosti i nastavi.

Taj uspješni organizacijski rad, uz istodobnu plodnu znanstveno-istraživačku i znanstveno-izdavačku djelatnost donio je Adamčeku i više priznanja i nagrada. Tako je 1982. god. dobio godišnju nagradu SR Hrvatske za znanstveno djelo "Božidar Adžija", i to za knjigu *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*.

Među priznanjima, pak, osobito je značajan Adamčekov izbor 31. ožujka 1980. god. za člana suradnika Jugoslavenske, sadašnje Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u njezinu Razredu za društvene znanosti; za izvanrednoga člana izabran je 11. ožujka 1986. godine. Redovitim članom HAZU postao je 24. srpnja 1991. godine.²² Time je – uz prof. dr. Matu Suića i prof. dr. Ljubo Bobana – Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu istodobno, jedno vrijeme imao najveći broj akademika u dugoj Akademijinoj povijesti. I u okviru djelatnosti toga prvog Akademijinog odjela Adamček se uključivao u posao s različitim dužnostima. Tako je bio predsjednik Odbora JAZU i član Međuakademijskog odbora za povijest Vojne krajine, sudjelovao je na

²⁰ O Institutu odnosno Zavodu za hrvatsku povijest, odnosno o Centru usp., npr., *Odjel za hrvatsku povijest. Deset godina rada. 1971.-1981.* Zagreb, 1981.; *Dvadeset godina Zavoda za hrvatsku povijest (1971.-1991.)*, p. o. iz Radova toga Zavoda, sv. 25, Zagreb, 1992., str. 315-369.

²¹ O tome društvu usp., npr., Petar Strčić, *Izveštaj Društva za hrvatsku povijesnicu (Savez povijesnih društava Republike Hrvatske) o radu od 1988.*, Historijski zbornik, sv. 50, Zagreb, 1997.

²² Josip Adamček, *Ljetopis JAZU za god. 1980.*, knj. 84, Zagreb, 1981., str. 277-280; Josip Adamček, *Izvanredni članovi*. Isto za 1986., knj. 90, 1987., str. 459-460; Tomislav Raukar, Josip Adamček (1933.-1995.), isto za 1995., knj. 99, 1996., str. 275-276.

profesora.”¹⁷ Stoga je uskoro postavljeno pitanje Adamčekova novoga izbora “uz ostalo i zato što je prevladavalo opće uvjerenje da je Adamčekov rad u skladu sa zahtjevima koje moraju zadovoljiti kandidati za izvanredne profesore.”¹⁸ Tako je već 10. listopada iste godine J. Adamček postao i izvanredni profesor na istoj Katedri.

Bili su to gotovo nezamislivi “skokovi”, ali i na Odsjeku i sve druge kolege na Fakultetu, napose u fakultetskom Vijeću, znali su da se u Adamčekovu slučaju radi samo o formalnostima. Kao nastavnik dobio je kolegij *Hrvatska povijest od XVI. do XVIII. stoljeća*. Konačno, redovitim profesorom izabran je 9. ožujka 1983. godine. Već iste godine, 9. svibnja, povjerena mu je i dužnost šefa Katedre za hrvatsku povijest, na kojoj se zadržao punih deset godina, tj. sve do jeseni 1993. godine. Već i sama ta činjenica govori sama za sebe; jer, treba imati na umu da je u međuvremenu obolio, ali da ga kolege nisu htjele smijeniti i zamijeniti nekim iz svojih redova, već su radije sami obavljali najbitniji dio Adamčekovih poslova i vraćali mu tako dobro. Tako je Adamček puno desetljeće usmjeravao rad Odsjeka, a time utjecao i na rad nastavnika na njemu te niza naraštaja studenata i budućih profesora povijesti, nastavnika osnovnih i srednjih škola te znanstvenika i stručnjaka. U međuvremenu je odabrana poglavlja iz opće povijesti predavao i na sociologiji matičnoga fakulteta, a držao je predavanja i iz *Hrvatske povijesti novoga vijeka* (npr., 1970. god. i dalje); predavao je i na poslijediplomskom studiju *Kulture Jadrana* Interuniverzitetskog centra za postdiplomske studije u Dubrovniku (1985.), kao i na Odsjeku za povijest matičnoga Fakulteta za doškolovanje diplomiranih studenata pedagoških akademija i visokih pedagoških škola (1986.). Bio je član ili predsjednik doktorskih i magistarskih komisija ili mentor doktorantima.¹⁹ Član je, npr., fakultetskoga Savjeta te asistent-ski predstavnik u Vijeću Filozofskoga fakulteta (1964., npr.), ispitivač Komisije za polaganje stručnih ispita u arhivskoj struci Arhivskoga savjeta Hrvatske za predmet *Povijest* (1985., npr.), član Komisije za područje povijesnih znanosti Zajednice sveučilišta SR Hrvatske (1984.) i Komisije SR Hrvatske za vraćanje kulturnih dobara iz Austrije (1984.-85.) itd.

¹⁷ Konačni koncept ocjene, potpisan od Mirjane Gross, sa Šidakovim ispravcima i dopunama, Zagreb, rujan 1978. Zahvaljujem emeritusu prof. dr. Mirjani Gross na ustupljenom rukopisu.

¹⁸ Iz iste ocjene.

¹⁹ Tako je, npr., bio voditelj magistarskoga kandidata Ive Goldsteina, danas izvanrednoga profesora na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

Akademijinim skupovima, a osobito je surađivao s Akademijinim ustanovama u Adamčekovoj Slavoniji, posebice sa Zavodom za znanstveni rad u Osijeku i sa Centrom za znanstveni rad u Vinkovcima. Kao glavni urednik *Starina* HAZU, zbog teške bolesti više nije uspio realizirati svoje zamisli.

Treba, međutim, istaknuti da je bio veoma dobro primljen i u kajkavskoj sredini Hrvatske, pa je, štoviše, bio i prvi, višegodišnji predsjednik društva "Kajkavsko spravišće" u Zagrebu te član izdavačkog savjeta časopisa *Kaj* i posebnih izdanja toga plodnoga znanstvenog i kulturnoga društva. Bio je, npr. i član uredništva *Enciklopedije hrvatske povijesti i kulture* (1980.), bibliotečnoga niza *Povijesna istraživanja* Školske knjige (Zagreb, 1985.), izdanja *Odjel za hrvatsku povijest. Deset godina rada 1971.-1981.* Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu (1981.), njegova glasila *Radovi*, Izdavačke komisije i Centralne redakcije, zatim član Izdavačkog savjeta *Jugoslovenskoga istorijskog časopisa* (Beograd), uredništva zbornika *Karlovac 1579-1979.* i *Glina 1284-1944-1984.* itd.

Taj intelektualac, znanstvenik i kulturni radnik bio je skroman u privatnim odnosima, veoma simpatičan i drag ("naš Joža"); u kritičnim trenucima života pojedinih svojih kolega, koji su se povremeno sudarali s opće prihvaćenim, uobičajenim, ili od vladajućega društva usvojenim normama djelovanja u državnom ili društvenom životu – znao je politički podmetnuti svoja snažna i čvrsta leđa slavonskoga seljaka i veoma uglednoga znanstvenika i kulturnog radnika te s uspjehom pridonijeti prebrođenju krize u korist ugroženoga kolege.

Uz spomenute dužnosti, u kretanju od Filozofskoga fakulteta do Razreda za društvene znanosti HAZU, od društva hrvatskih povjesničara do stručnjaka za kulturnu i drugu prošlost kajkavskog dijela Hrvatske, Adamček je ulagao sve svoje znatne fizičke i intelektualne sposobnosti u posao, godinama se krećući od arhivskih i bibliotečnih institucija, naravno, i do nadležnih državnih tijela brinući se za organizacijsko i financijsko poslovanje institucija i društava kojima je bio na čelu. No, najbitniji mu je bio onaj istraživački kut (doslovce rečeno!) za velikim stolom u čitaonici Arhiva Hrvatske, današnjega Hrvatskog državnog arhiva, na mjestu na koji nitko nije sjedao već i zbog prolaza kraj njega, ali Adamčeku to nije ni najmanje smetalo; on je desetljećima istraživao kao da je potpuno sâm u arhivskoj Čitaonici, držeći pred sobom i čitajući te proučavajući arhivalije, praveći ispise na brojnim svežnjevima pa-

pirâ. Tako je stjecao znatna nova znanja, neposrednim uvidom u arhivsku građu, stvarajući brojne nacрте novih zamisli o pojedinim pitanjima hrvatske povijesti.

2.

Adamček je svoje radove objavljivao u brojnim zbornicima, časopisima, kalendarima, novinama i drugim izdanjima, u nas i u inozemstvu, i to: *Arhivski vjesnik*, *Društveni razvoj u Hrvatskoj (od početka 16. do početka 20. stoljeća)*, *Grand domaine et petites exploitations*, *Historijski zbornik, Hrvatsko sveučilište, Kaj, Karlovac 1579-1979*, *Katalog izložbe u povodu 300-godišnjice pogibije Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana*, *Ludbreg, Matičin iseljenički kalendar*, *Međunarodni kulturno-povijesni simpozij Modinci/Megersdorf*, *Međimurski kalendar*, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*, *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, *Studentski list*, *Školske novine*, *Varaždinski zbornik*, *Vjesnik*, *Zagorski godišnjak*, *Znanstveni skup "Na dragom kamenu"*, zbornici *Čazma*, *"Požega 1277-1977.*, *Vojna krajina* itd.

Rezultate svojih istraživanja iznosio je i na znanstvenim i stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu (npr., u Mađarskoj).

Adamček je bio recenzent brojnih izdanja (npr., *Povijest Rijeke*, 1989., prve hrvatske sinteze povijesti toga grada).

O radovima akad. J. Adamčeka pisali su Ivo Goldstein, Dragutin Pavličević, Tomislav Raukar, Vladimir Stipetić, Petar Strčić, Mario Strecha, Jaroslav Šidak, Mladen Švab itd.²³

Sadržaj svojih radova redovito je temeljio na arhivskim istraživanjima u hrvatskim arhivima, ali i u inozemstvu (npr., Budimpešta, Bratislava, Graz).

3.

Ovaj plodan autor u svojim radovima tematski je rijetko zalazio u razdoblja prije kasnoga srednjega vijeka i poslije prvih stoljeća novoga vijeka. Takav je rijedak opsežniji tekst koji je izašao u *Spomenici* objavljenom u povodu 300. obljetnice Sveučilišta u Zagrebu; naime, Adamček je za taj zbornik radova

²³ Usp. u prilogu *Izbor radova o akademiku Josipu Adamčeku*.

pripremio opsežniji članak o razdoblju od 1954. do 1968. godine, dakle od vremena uvođenja društvenoga upravljanja dalje. No, i tu radnju Adamček je izradio tako pedantno da je zapažena i od njegovih profesora koji su istakli da je autor »koristeći se različitom dokumentarnom gradjom, dao prvi cjeloviti prikaz toga razdoblja, ispunjenog mnogim promjenama. Učinio je to vrlo pregledno i s mnogo razumijevanja za probleme koji još ne pripadaju prošlosti«. ²⁴

Isto tako rijetki su Adamčekovi objavljeni radovi s tematikom iz prošloga, XIX. stoljeća. No, upravo prva značajna rasprava Josipa Adamčeka nosi naslov *Narodne straže 1848-1849.*; objelodanjena je 1963. godine. Iz naslova se vidi da se tematski još ne uspijeva baviti razdobljem od XV. do XVIII. stoljeća, kojemu se želio posvetiti u cjelini. To je bio »dug« Odsjeku, jer ga, kako je rečeno, prof. Šidak još uvijek nije mogao i formalno-pravno uposliti u onome području za koje se Adamček osposobljavao i za koje je bilo malo istraživača u nas. No, Adamček je bio veoma seriozan i studiozan istraživač, pa je i tom radnjom pokazao i dokazao što već zna u historiografskom poslu i koliko može pridonijeti hrvatskoj historiografiji; u potpunosti je opravdavao očekivanja svih koji su vjerovali u njega i njegove sposobnosti. Tako je na temelju arhivske građe, pored ostalog, dao i nov pogled na to burno razdoblje hrvatske povijesti, dajući, npr., »podrobnu analizu socijalne strukture i socijalnih sukoba u tadašnjem hrvatskom društvu«. ²⁵ No, u međuvremenu, a napose u 70-im godinama, Adamčekovo istraživačko zanimanje uočljivo se kreće prema proučavanju razvoja kontinentalne Hrvatske, napose slavonskoga prostora, i to u razdoblju od kasnoga srednjega do početka novoga vijeka.

Objavljeni rezultati Adamčekovih istraživanja o tome razdoblju hrvatske povijesti mogu se danas definitivno tematski podijeliti – jer je njegov opus, na žalost, dovršen – u nekoliko osnovnih cjelina; »1. Seljačke bune u Hrvatskoj u vrijeme feudalizma, od kraja 16. do 18. stoljeća, 2. Agrarni odnosi u Hrvatskoj u vrijeme feudalizma od 15. do 17. stoljeća, 3. Povijest gradova i vlastelinstava do ukidanja feudalnih odnosa, 4. Društveni i politički razvoj Hrvatske od 16. do kraja 18. stoljeća«. ²⁶

²⁴ Jaroslav Šidak, Mirjana Gross, ocjena za izbor u zvanje asistenta na Katedri za hrvatsku povijest, Zagreb, 13. 12. 1969.

²⁵ Mirjana Gross, Jaroslav Šidak, Igor Karaman, ocjena za izbor u zvanje docenta, Zagreb, 19. 1. 1978.

²⁶ Hodimir Sirotković, *Akad Josip Adamček*, rukopisni tekst akademika Hodimira Sirotkovića u povodu smrti prof. Adamčeka. Zahvaljujemo prof. H. Sirotkoviću na tome što nam je dopustio uvid u rukopis.

U svojim raspravama i člancima te u knjigama Adamček je kreativno i znalački prikazao povijest urbanih središta u Slavoniji, napose Jastrebarskoga, Ludbrega, Požege, Varaždina, Virovitice itd., no, naravno, nije se zaustavljao samo na tim gradovima, pa je proučavao i društvene i gospodarske veze između kontinentalne i primorske Hrvatske; tu je i njegov prilog našem znanju o pokretu Zrinskih i Frankopana te o posljedicama akcije tih tadašnjih najviđenijih predstavnika hrvatske aristokracije i plemstva. Okrenuo se i zanimljivim odjecima reformacije na hrvatskome prostoru. U tome je smislu pokazao velike analitičke sposobnosti, ali i znanje da stvori povijesne sinteze, pa je rezultate iznio u više radova, a osobito u hrvatskoj historiografiji nekoliko zapaženih radnji, među kojima su i članci *Ekonomsko-društveni razvoj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u 16. i 17. stoljeću* te *Ekonomsko-društveni razvoj u Hrvatskoj i Slavoniji u 18. stoljeću*; obje studije objavljene su u Zagrebu, u zborniku radova više viđenih hrvatskih povjesničara: *Društveni razvoj u Hrvatskoj od 16. do početka 20. stoljeća*, koji je 1981. god. uredila prof. dr. emeritus Mirjana Gross.

Raspon Adamčekova znanstvenoga zanimanja bio je relativno širok. No, njegova su istraživanja, u prvome redu, bila usmjerena prema hrvatskom selu, iz kojega je i sâm neposredno potekao; stalno su tematski u prvome planu seljaci, gospodarski i socijalni problemi sela te zemljišno vlastelinstvo uopće; objavljujući rezultate proučavanja stalno je pred očima imao složenu strukturu feudalnoga društva. Ali, cijeli taj razvoj nije proučavao odvojeno, po cjelinama ili vremenskim razdobljima, već i integralno – kao nitko prije njega. Samostalno ili zajednici s kolegama (arhivistima i povjesničarima) objavio je i niz vrijednih arheografskih zbirki koje su prepune građe, istraživačima do tada malo ili potpuno nepoznate. Ovdje treba napose ukazati na spomenuti knjigu *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*, čiji je koautor prof. dr. Ivan Kampuš, Adamčekov kolega s Filozofskoga fakulteta. Sadržaj knjige dragocjen je za rad znanstvenika u više područja, za njihovo dalje istraživanje i stvaranje zaključaka u njihovim radovima.

U više rasprava i knjiga Adamček je temeljito zadro u naše znanje o "Gupčevoj buni". U knjizi *Seljačka buna 1573.*, koja je tiskana u Zagrebu 1967. godine, Adamček je – iako se, zapravo, radilo o slikovnici – na svoj, studio-

zan način tu "dokumentarnu ediciju", prvu takve vrsti u našoj literaturi", tako priredio da je sâm J. Šidak konstatirao kako to izdanje "tehnički vrlo dotjerano, nema samo popularizatorsko značenje nego u ponekom pogledu i izrazito znanstveno."²⁷ Potom je, u knjizi s istim naslovom, koju je objavio sljedeće godine, Adamček opet otvorio posve nove, na arhivskim istraživanjima utemeljene, poglede na taj najveći društveni pokret na selu u srednjem vijeku na hrvatskim prostorima. U njima je razmatrao preduvjete bune i položaj kmetova i slobodnjaka na susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu uoči njezina izbijanja; dao je i veoma dobar uvid u društvene značajke bune koje su potresle dio tadašnjega društva Banske Hrvatske, njezin program, tijek i posljedice. Tome kompleksnom problemu autor je posvetio, dalje, cijeli niz radova, većih i manjih rasprava i članaka te veoma opsežnih arheografskih cjelina. Stoga je sâm Jaroslav Šidak opet smatrao potrebnim da već 1973. god. posveti cijeli jedan svoj rad Adamčekovu znanstvenome poslu u ovom području hrvatske povijesti.²⁸ Šidak je već u uvodnom, prvom odlomku svoje ocjene napisao sljedeće: "Poslije nedavnih opsežnih prikaza velike hrvatsko-slovenske seljačke bune 1573. koje su dali Ju. V. Bromlej, *Krestjanskoe vosstanie 1573 goda v Horvatii*, Moskva 1959, str. 304, i Bogo Grafenauer u knjizi *Kmečki upori na slovenskem*, Ljubljana, 1962. (pogl. V. Hrvatsko-slovenski kmečki upor leta 1572/3, str. 188-252), jedva se moglo očekivati da bi se hrvatska historiografija mogla uskoro obogatiti nekom novom izvornom građom i takvim priložima koji bi u proučavanje najvećega socijalnoga pokreta u feudalnom razdoblju mogli unijeti neke bitno nove rezultate. Zahvaljujući dobro organiziranim i na vrijeme započetim pripremama za proslavu 400-godišnjice toga pokreta, Josipu Adamčku je uspjelo da u razmjerno kratko vrijeme pronađe mnogo dosad nepoznate ili samo fragmentarno objavljene građe u različitim arhivima (osobito u Zagrebu, Ljubljani, Grazu, Beču i Budimpešti) i da je u isto vrijeme i monografski obradi. Iako on i dalje nastavlja s radom na pronalaženju novih izvora – pri čemu je u I. Filipoviću i M. Križmanu dobio vrijedne suradnike – ipak je već do sada objavljenim raspravama i jednim pokušajem veće sinteze znatno produbio naše poznavanje razvoja koji je buni prethodio, a uz to je prikaz njezina toka učinio potpunijim.

²⁷ Jaroslav Šidak, *Prilozi Josipa Adamčeka povijesti seljačke bune 1573.*, Kaj, VI, 1-2, Zagreb, 1976.

²⁸ Isto, str. 100.

Budući da će nova izvorna građa nesumnjivo donijeti dosta novih podataka, a još uvijek ima i nekih otvorenih pitanja važnih za cjeloviti prikaz bune, poželjno je da čitav ovaj rad bude na kraju završen još jednom opsežnom sintezom”.

I kasnije je Šidak istaknuo vrijednost te Adamčekove knjige, jer je “izrađena na do sada nepoznatoj izvornoj građi.”²⁹ Šidak je podrobnije analizirao i pojedine Adamčekove veće rasprave o buni te ukazao na značenje građe koju je Adamček do 1973. god. objavio sâm ili u suradnji.³⁰ Tako je istaknuo prvi Adamčekov značajan rad iz 1964. god. o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu kao “uzorno priređenu zbirku – s vrlo instruktivnim uvodom,”³¹ dodajući da “spisi, pak, u mnogo čemu ispravljaju dosadašnje zaključke i obogaćuju uobičajeni prikaz dragocjenim novim podacima.”³² Za raspravu o istome vlastelinstvu u 1573. god.³³ Šidak kaže: “Budući da je (Adamček, op. a.) u obzir uzeo i sve dosada poznate podatke i mišljenja o razvoju agrara u Hrvatskoj sjeverno od Velebita od kraja XV st. do sredine XVII st., njegov prilog ima šire značenje od svog naslova. Taj je razvoj, dosada u bitnim pitanjima sporan i nejasan, dovoljno objašnjen ovim prilogom u svojim osnovnim crtama. Adamček je to postigao zahvaljujući svojoj kritičnosti i opravdanoj nesklonosti da se povodi za bilo kakvom shemom.”³⁴ Šidak se pohvalno osvrnuo i na neke druge Adamčekove radove.³⁵

Akademik J. Adamček istraživanja je protegnuo i na tadašnju Slavoniju, i to na XVII. stoljeće, te je skupio rezultate u knjizi *Bune i otpori. (Seljačke bune i otpori u Hrvatskoj u XVII. stoljeću)*; knjiga je 1987. god. tiskana u Zagrebu, a sadrži – osim autorova predgovora, sažetka na njemačkom jeziku, kazala imena i lokaliteta te obilnoga znanstvenoga aparata i više geografskih karata i fotografija – trinaest poglavlja (djelo ukupno ima 372 tiskane stranice).

Mnogobrojne bune i otpori, sukobi i nemiri u ponešto daljoj prošlosti gotovo se redovito odvijaju na selu – u tome temeljnom osloncu života u

²⁹ Jaroslav Šidak, *Historiografija*, Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture, Zagreb, 1980., str. 210.

³⁰ Naslove članaka usp. u: P. Strčić, *Prilog bibliografiji akademika Josipa Adamčeka*.

³¹ J. Šidak, *Prilozi*, str. 100.

³² Isto, str. 101.

³³ Adamček ju je objavio u Historijskom zborniku, sv. 19-20, Zagreb, 1966.-1967., str. 141-194.

³⁴ J. Šidak, *Prilozi*, n. dj., str. 101-102.

³⁵ Isto, na više mjesta.

srednjem vijeku. Na prvi pogled čini se da o tome dijelu povijesti u nas i u svijetu ima dovoljno povijesne literature, pa se utoliko više iznenadimo kada otkrijemo još pokoje djelo s tematikom o takvim seljačkim pokretima, koji su iz temelja potresali određene državne sredine ili, pak, područja. Iznenadeni smo još i više zato što redovito utvrdimo kako mnogo toga još uvijek nije istraženo, nije čak ni sva građa pronađena, možda ni sačuvana, a kamoli proučena, što daje još veću vrijednost objavljenim rezultatima novih znanstvenih proučavanja. O seljačkim bunama u hrvatskoj historiografiji priloge su dali Vjekoslav Klaić, Ljudevit Ivančan, Rudolf Horvat, Ferdo Čulinović, Nada Klaić itd. Svi su njihovi radovi svojim sadržajima znatno obogatili našu povijesnu znanost te općenito naše znanje o tim događajima. No, Adamček je u svojoj knjizi u znatnoj mjeri još više dopunio i obogatio ta znanja. On je u djelu najprije dao opći historiografski pregled o seljačkim bunama u XVII. st. te se osvrnuo na do tada postignute rezultate. Zatim je prikazao agrarne odnose i položaj seljaka u tome vijeku, interpretirajući podatke o opustošenosti Hrvatske u prethodnome stoljeću, o promjenama u feudalnim odnosima i novim uvjetima za privredni razvoj, o naseljavanju i teritorijalizaciji Vojne krajine, o kolonizacijskom području u Banskoj Hrvatskoj, o refeudalizaciji, o "odbjeglim kmetovima" (coloni fugitivi), te o feudalnim odnosima na kolonizacijskom području. Adamček je, dalje, proučio nemire u bivšim trgovištima, pa tako, npr., slučaj Vugrovečke bune 1610. godine, kada su kmetovi pokušali obnovu povlastica trgovišta, zatim bune u Brezovici na velikokalničkom vlastelinstvu, te otpor stanovnika Varaždinskih Toplica uvođenju novih tereta 1655. godine. Posjedi Zagrebačkoga kaptola istočno od Zagreba zvali su se Štibra, a ovdje su izbile tri bune, i to u razdoblju 1608.-1610., 1633.-1637. te 1654. godine. Autor je najprije opisao Zagrebački distrikt i Štibru (s brojem kućanstva u nizu sela), s feudalnim odnosima u tome kraju, u koja ulaze podavanja u 16. st. i feudalna renta u 15. i 16. stoljeću, zatim govori o uzrocima tih štibrenskih buna, te detaljno o samim bunama, posebno o parnicama i suđenjima, o seljačkim deputacijama kralju te o banskoj i kraljevskoj limitaciji feudalnih tereta. Adamček je, dalje, upozorio i na dvije sisačke bune koje su trajale 1633.-1634. i 1653.-1659. godine. Upravo ta druga bila je jedna od najvećih u 17. stoljeću. Istodobno je temeljito obradio sâm postanak i razvoj sisačkog vlastelinstva od sredine 14. st. do kraja 16. stoljeća, koje je pripadalo Zagrebačkom kaptolu. Centralni dio imanja nastao je još 1215., i to od predija

Sisak, Odra, Pribiševo i Drenčina. U nizu tablica po mjestima autor je dao podatke o naseljenosti vlastelinstva, strukturi poljoprivredne proizvodnje, feudalnoj renti i njezinim promjenama, o Sisku kao obrambenoj tvrđavi te uzrocima sisačkih buna, u koje J. Adamček – u prvome redu – uvrštava nepodnošljiv teret feudalne rente, odnosno brojnih tereta; govori i o desetini (npr. žitarice i svinje), o novčanoj i radnoj renti, o vojnim dužnostima sisačkih podložnika i vojnoj jedinici “đumliji”, te o ciljevima pobunjenih Siščana. Autor je, zatim, prikazao sâm tok sisačkih buna, njihove vođe, zahtjeve, pregovore, nastojanje Zagrebačkog kaptola da bunu slomi bojnomo silom, pogodbe, razne sukobe itd. Značajno mjesto u bunama 17. st. zauzimaju i one u Posavlju, pa je Adamček proučio i vlastelinstvo Novigrad Posavski, položaj tamošnjih kmetova i uzroke njihovih buna. Prva posavska buna bila je 1653.-1659., u tijeku koje je došlo i do saveza Posavaca i Siščana; vodile su se prave, veoma teške i krvave oružane bitke pa je tako samo 2. travnja 1649. godine – čini se – kod sela Zdenčec poginulo oko 140 Posavaca i Siščana. Zbog bune je zasjedao Sabor, stizale su kraljevske komisije (u jednu je vladar imenovao i bana Nikolu Zrinskoga, zagrebačkog biskupa Petra Petretića i slavonskoga generala Waltera Lessliea). Pobunjenici su skršeni brahijalnom silom, ali ne na duži rok – druga posavska buna izbila je već 1663. (trajala je do sljedeće godine), a treća 1670.-1671. godine. Adamček je, zatim, posvetio pažnju i bunama i nemirima o kojima se zna malo – to su bile one u Božjakovini 1644., u Hrašćini 1674., u Rečici 1683. i u Farkašiću od 1698. do 1700. godine. Hrvatsko zagorje je, međutim, steklo reputaciju iznimno osjetljivoga, buntovnog područja, naročito zbog buna u 18. st., pa su i vlasti imale poseban odnos prema njemu; zbog toga, velikih buna više i nije moglo biti, iako su tereti i dalje bili teški. Ipak, otpora je bilo, a to upućuje i na težak položaj kmetova – smatra J. Adamček, koji su tražili i korjenitije poboljšanje svoga položaja. No, buna je bilo i u Vojnoj krajini, od kojih su najvažnije one u Varaždinskom generalatu. Adamček smatra: “Seljačke bune i pokreti su najvažniji, ali ne i jedini izraz klasnih sukoba u feudalnom društvu Hrvatske u XVII stoljeću. Važnu komponentu društvenih odnosa u tom razdoblju činila je borba stanovnika gradova i trgovišta s feudalcima.”³⁶

U knjizi je akad. Adamček prikazao čak četrdesetak seljačkih buna, pokreta i drugih vidova izražavanja seljačkog nezadovoljstva u Banskoj Hrvatskoj, u

³⁶ Str. 377.

kojoj se od 16. st. dalje događa i proces refeudalizacije, pojava tzv. drugoga kmetstva, koje ulazi – po Adamčeku – u osnovne razloge pobuna i nemira; osobito radna renta postaje baza feudalnoga nasilja, pa je “najčešći osnovni uzrok seljačkih buna u XVII stoljeću bilo nastojanje feudalaca da zavisnim seljacima na području Hrvatske koje je nakon doba turskih pustošenja naseljeno – nametnu ili povećaju radnu rentu. Samo u nekoliko slučajeva uzroci seljačkih buna i gibanja bili su nametanja desetina, poreza i novčanih daća”, kaže autor.³⁷ I u zaključku prenosimo iz jedne ocjene: “Monografija dra Adamčeka ruši i predodžbu o neukom seljaku pasivno podređenom nametnutom položaju. Zapanjuje organiziranost buna, solidarnost seljaka za njihova trajanja i istaknutost vođa koji se profiliraju kao neprikosnoveni autoriteti uspješnošću vođenja seljačkog fronta.”³⁸

U knjizi autor naročito zadire u privrednu i socijalnu povijest, u povijest struktura i mentaliteta ondašnjega društva; studija je to koja svojim sadržajem i metodama interpretacije pokazuje najviši stupanj znanstvene zrelosti J. Adamčeka.³⁹

Danas je očito da je osobito značajan dio cjelokupnoga istraživačkog rada Josipa Adamčeka i njegova knjiga *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća.*; objavljena je 1980. god., i to kao 17. svezak znamenite Akademijine serije “Građa za gospodarsku povijest Hrvatske”; suizdavači su bili Odjel za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu (knjižni niz «Monografije», sv. 8) i Sveučilišna naklada Liber. Temelj toga veoma opsežnog djela (preko 850 tiskanih stranica) Adamčekova je istoimena doktorska radnja koju je, rekosmo, u ljetu 1977. god. obranio na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, i to pred komisijom čiji su članovi bili zagrebački sveučilišni profesori Igor Karaman i Mirjana Gross te akademik Bogo Grafenauer iz Ljubljane. Recenzenti knjige bili su M. Gross i I. Karaman, a urednik akademik Vladimir Stipetić, koji je napisao *Predgovor* (str. 7-12). Tom je dugo i sustavno pripremanom knjigom – tema doktorske radnje bila je odobrena već 1972. godine – Josip Adamček dao znanstvenu raspravu o agrar-

³⁷ Str. 342

³⁸ Danja Šilović, *Josip Adamček: Bune i otpori – Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII stoljeću*, Globus Zagreb, 1987. – Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, sv. 22, Zagreb, 1989., str. 346.

³⁹ Ovaj dio teksta koncipiran je uglavnom prema opširnijoj ocjeni Petra Strčića, Josip Adamček, *Bune i otpori. Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII stoljeću*, Zagreb 1987., Historijski zbornik, sv. 45, Zagreb, 1987., str. 418-421.

nim odnosima u turbulentnim vremenima Slavonije potkraj srednjega vijeka i u prvim stoljećima novoga vijeka. Oslonio se znatnim dijelom na kronološki prikaz zbivanja (u tri cjeline), pri tome, po običaju, oslanjajući se u znatnome broju na neobjavljene izvore koji se nalaze u arhivima i drugim spremištima građe, u prvome redu, u Hrvatskoj, pa u Austriji, Mađarskoj i Slovačkoj. Naravno, koristi i rezultate naše i strane historiografije (sve do 1976. godine). Rezultat – djelo je veliko i po opsegu i po novim znanstvenim rezultatima.

U uvodu se osvrnuo na zadatke istraživača i istraživanja agrarnih odnosa, klasificira izvore o tome problemu, govori o vrelima i o literaturi. U prvoj velikoj cjelini, zatim, Adamček govori o razdoblju od druge polovice XV. i o početku XVI. stoljeća, zatim je riječ o većem dijelu XVI. stoljeća (uglavnom od 20-ih godina) te osvrta na XVII. st. i na refeudalizaciju u njemu. Tu su i brojni grafičko/tabelarni prikazi s dragocjenim podacima te karta s ucrtanim vlastelinskim posjedima u dijelu XVI. stoljeća. Adamček je dao kritički uvid u temeljne oblike društvenoga razvoja u kontinentalnoj Hrvatskoj koja nije bila zaposjednuta od Osmanlija, u organizaciju i razvoj zemljišnoga vlastelinstva, u sustav brojnih obveza i rezultate kmetske proizvodnje, u promjene u oblicima i sadržaju feudalnih – najtipičnijih podavanja – naturalnih, radnih, novčanih, u ulogu i brojne značajke gradskih naselja. Svi su ti elementi dobro osvijetljeni u tome djelu na temelju obilja znanstveno proučene i obrađene građe. “Najveća vrijednost knjige je uzimanje u obzir mnoštva neobjelodanjene arhivske građe koja je pronađena u velikoj akciji evidentiranja izvora za povijest seljačke bune 1573. To je jedino sustavno istraživanje arhivskog materijala za projekt takva opsega, trajanja i intenziteta u poslijeratnoj hrvatskoj historiografiji.⁴⁰ Kao što je vidljivo, čak i sporedni rezultati urodili su jednim svakako kapitalnim djelom za gospodarsku povijest Hrvatske i Slavonije nezauzetih od Turaka. (...). Sustavno prikazivanje agrarnih odnosa, kako ih prezentira ovaj rad, za hrvatsku je historiografiju popunjavanje praznina u obradbi ovih stoljeća, jer, u najboljem slučaju, obrađivala su se dva događaja u širem ili užem kontekstu 1573. i 1671. (...). Autor je vrlo detaljno prikazao strukturu svjetovnih i crkvenih vlastelinstava, vrsta proizvoda, oblika poreza – naturalna, radna i novčana podavanja gradova i gradskog stanovništva – zaokružujući kronološke cjeline koje imaju zajednička

⁴⁰ Usp. naslove arheografskih priloga u: P. Strčić, *Prilog bibliografiji akademika Josipa Adamčeka*.

obilježja (...)."⁴¹ Autor je dao novu periodizaciju razvoja agrarnih odnosa, jer utvrđuje da u XVI. st. započinje jačanje naturalne rente, a smanjuje se uloga kmetova u robno-novčanim odnosima; tijekom XVII. stoljeća, pak, raste značenje radne rente, tlake, kao i drugdje u srednjoj i istočnoj Europi, jer feudalac življe ulazi u trgovinske tržišne odnose u području poljoprivrednih proizvoda. Adamček upozorava na blisku vezu između tih promjena u pogledu feudalne rente i seljačkoga otpora koji prerasta u bune, kao i na demografske promjene – iznenađujući su njegovi nalazi u pogledu relativno brze obnove stanovništva u Slavoniji te u pograničnim područjima, i to nakon teškoga pustošenja u razdoblju osmanlijskih ofenzivnih vojnih akcija i austrijskih uzvratnih udara. Doba je to rata, nazadovanja i oporavka gradova i trgovišta.

Adamčekova monografija značajan je – upravo kapitalan prilog i za dalje proučavanje gospodarske povijesti sjeverne Hrvatske. Popunjava znatne praznine u poznavanju zbivanja u stoljećima tijekom kojih su se dogodile znatne političke, a napose gospodarske promjene, pa tako i one u području agrara: "Nova građa, opsežno i znalački analizirana, omogućila je autoru da prevlada neka prijašnja stajališta o privrednom razvoju i utjecaju turskih prodiranja na privredu te evoluciju feudalne rente; potpunije su sagledani mjesto, uloga i značenje seoskih općina u našim krajevima, kolonizacija u XVII. stoljeću, ekonomika vlastelinskog gospodarstva, status slobodnjaka i drugi relevantni fenomeni za agrarne odnose u nas" - ocijenio je akad. Vladimir Stipetić⁴², te ustvrdio: "Kvantificiranje ekonomsko-povijesnih fenomena omogućilo je autoru da komparativno analizira hrvatski feudalizam, da utvrdi njegove sličnosti i razlike s oblicima u drugim zemljama srednje i istočne Evrope (...). Time je Adamčekov rad približio našu agrarnu povijest onom Blochovom credu o komparativnoj analizi evropskih društava po kojem će samo 'komparativna metoda omogućiti istraživanja sličnosti i razlika u razvoju društava bez obzira da li su one bliske ili daleke u prostoru i vremenu, omogućuje povjesničari-

⁴¹ Mladen Švab, *Prilog gospodarskoj povijesti Hrvatske. Josip Adamček: Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, knj. 18) / Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu – Odjel za hrvatsku povijest (Monografije, sv. 8) / Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1980. Gordogan, III, 8-9, Zagreb, 1981., str. 221.*

⁴² Vladimir Stipetić, *Predgovor*, u: J. Adamček, *Agrarni odnosi*, n. dj., str. 7.

ma da dođu na put koji će otkriti stvarne uzroke (kretanju društva)."⁴³ I ovim svojim djelom akad. J. Adamček uvrstio se u prvi red onih hrvatskih i stranih istraživača – Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Radoslava Lopašića, Emilija Laszowskoga, Vjekoslava Klaića, Rudolfa Bičanića, Ivana Kampuša i drugih – koji su dali znatan prinos stvaranju jasnije slike agrarno-ekonomskih odnosa u nas.

5.

Ovdje ćemo spomenuti znatan dio Adamčekove znanstvene i stručne djelatnosti o kojoj nema riječi u radovima što su do sada tiskani o njemu, pa se ovom prigodom prvi put upozorava na njih.

Radi se o veoma visokom broju članaka enciklopedijsko-leksikonske naravi, koji su 1980. god. objavljeni u opsežnoj, grafički lijepo uređenoj *Enciklopediji hrvatske povijesti i kulture*, to je djelo niza autora sa svojim sadržajima – osobito iz novije povijesti – doživjelo veoma tešku kritiku dijela pojedinih struktura onodobne službene, partijske javnosti i državne službe, pa su neki urednici i autori bili i partijski kažnjeni te smijenjeni s nekih dužnosti.⁴⁴ Prilozi akad. Adamčeka nisu bili upitni; svojim ugledom i autoritetom znatno je pridonio smirivanju napete situacije. Rekosmo da je Adamček bio član uredničkoga odbora te *Enciklopedije*, a za nju je napisao stotinjak jedinica, od kojih su neke – svojim opsegom te znanstvenim i stručnim sadržajem – prave male studije. U nekim priložima je vidljivo da je iznio i nove rezultate svojih istraživanja. Pojedine je natuknice napisao sâm, a druge u koautorstvu.⁴⁵

6.

Znanstveno djelo akademika Josipa Adamčeka ocijenjeno je iz pera niza povjesničara, ekonomista i drugih znanstvenika i stručnjaka. Utvrđeno je kako se do njegovih istraživanja, proučavanja i objavljenih radova smatralo da se gotovo više nema što reći, npr., o znamenitoj "Gupčevoj buni" iz 1573. godine; no, Adamček kao pripadnik znanstvene »Šidakove škole« niza hrvatskih

⁴³ Isto, str. 11.

⁴⁴ *Enciklopediju* je tiskala Školska knjiga, Zagreb, 1980.; glavni je urednik bio Igor Karaman, a urednik Blagota Drašković, pisci natuknica uglavnom su povjesničari iz Zagreba.

⁴⁵ Naslove usp. u: P. Strčić, *Prilog bibliografiji akademika Josipa Adamčeka*.

povijesnih znanstvenika svojim djelom pokazuje kako treba raditi jedan znanstvenik. Tako upravo njegovu golemu trudu i upornosti treba zahvaliti što je na vidjelo izniknulo niz novih, naših i stranih vrela, zapretenih u arhivima i drugim spremištima građe. Tako je upravo akad. Adamček otkrio čak i niz do njega u historiografiji nepoznatih seljačkih buna i ustanaka, npr., na području Varaždina, Topuskoga, Čazme, Ivanca itd. Kao malo tko u nas poznat je bio po minucioznome proučavanju i umješnoj interpretaciji vrela. "Metodički pouzdanim, suvremeno oblikovanim i samozatajnim djelovanjem Josip Adamček je obilježio razvoj hrvatske historiografije između 60-ih i 80-ih godina našega stoljeća, a njezinom gibanju prema nedovoljno proučenim područjima društvenoga razvoja u Hrvatskoj i Slavoniji dao trajan, nezaobilazan prinos. Zato je cjelokupno djelo Josipa Adamčeka vrijednom sastavnicom njezine baštine i pouzdanim uporištem njezina pogleda u budućnost".⁴⁶

Akademik, sveučilišni profesor i hrvatski povjesničar, društveno-stručni i organizacijski voditelj više institucija i udruženja prerano nas je napustio, u Zagrebu, 25. prosinca 1995., u 62. godini života; pokopan je 2. siječnja 1996. god. na zagrebačkom Mirogoju. Nakon dugoga bolovanja otišao je ostavivši impresivan znanstveni opus – brojne objavljene radove, te niz povjesničara koje je on doveo do nastavničkoga, magistarskog ili doktorskoga statusa. Sve rečeno zajedno trajno svjedoči o značajnome životnome djelu akademika Josipa Adamčeka.

⁴⁶ T. Raukar, *Josip Adamček (1933.-1995.)*, n. dj. str. 276.

Sažetak

ZNANSTVENO DJELO AKADEMIKA JOSIPA ADAMČEKA

Akademik Josip Adamček (Vuka, 13. III. 1933., Zagreb, 25. XII. 1995.) diplomirao je povijest i filozofiju na Filozofskom fakultetu Sveučilištu u Zagrebu; na tome je fakultetu asistent, znanstveni asistent, docent, izvanredni i redovni profesor. Bio je član-suradnik, izvanredni i redoviti član Hrvatske (prije Jugoslavenske) akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Predstojnik je Odjela za hrvatsku povijest, prijašnjega Instituta, a sadašnjega Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta sveučilišta u Zagrebu te predstojnik Povijesnog društva Hrvatske. Član je više uredništva. Specijalizirao se za hrvatsku povijest u kasnom srednjem i u ranome novom vijeku te je bio vodeći hrvatski povjesničar za gospodarsku povijest u tome razdoblju; osobito se bavio i seljačkim bunama. Doktorirao je temom o agrarnim odnosima u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća. Objavio je niz knjiga, studija i arheografskih radova čiji su sadržaji utemeljeni na znanstvenim istraživanjima u hrvatskim i stranim arhivima.

PRILOG BIBLIOGRAFIJI AKADEMIKA JOSIPA ADAMČEKA

Knjige

1. *Seljačka buna 1573.* – Zagreb, 1967.
2. *Seljačka buna 1573.* – Zagreb, 1968, str. 202.
3. *Seljačka buna 1573.* – Zagreb, 1973., str. 203, veliki format. *Kmečki upor*, str. 181-184. *The Peasant revolt of 1573*, str. 185-188. *Krestjanskoe vosstanie 1573 goda*, str. 189-192.
4. *Seljačka buna. Katalog izložbe u povodu 40. obljetnice bune.* – Arhiv Hrvatske i Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1973. Koautori izložbe i kataloga Ivan Filipović i Marija Šercer. Autor je i uvodnog teksta: *Seljačka buna 1573.*, str. 7-15.
5. *Povijest trgovišta i vlastelinstva Jastrebarstvo (do ukidanja feudalnih odnosa 1848. godine).* – Zagreb, 1975., str. 28.
6. *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću.* – Izvori za hrvatsku povijest, sv. 3, Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1976., str. XXXIX+685. Zusammenfassung. Koautor Ivan Kampuš.
7. *Teče kmetska krv.* – Zagreb, 1977., str. 40.
8. *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća.* – JAZU, Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, sv. 18, Odjel za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Monografije, sv 18 (17!), Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1980., str. 853+3 zemljopisne karte. Vladimir Stipetić, *Predgovor*, str. 7-12, Štefanija Popović, *Kazalo osobnih imena*, str. 811-821, i *Kazalo zemljopisnih naziva*, str. 823-847. Zusammenfassung: *Die Agrarverhältnisse in Kroatien von de Mitte des 15. bis zum Ende des 17. Jahrdunderst*, str. 797-810.
9. *Povijest vlastelinstva Božjakovine i okolice.* – Zagreb, 1981., str. 47.
10. *Odjel za hrvatsku povijest. Deset godina rada. 1971-1981.* – Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1981., str. 67. Priredio u suradnji s Mirjanom Gross, Dragutinom Pavličevićem, Ljerkom Racko i Nikšom Stančićem.

11. *Čovjek u svom vremenu. Udžbenik povijesti za VI razred.* – Zagreb, 1985. i dalje, VII. (I. izmijenjeno izd.), Zagreb, 1991, str. 204, s ftg. Autor je teksta na str. 104-128 i 138-198. Koautor Ivo Makek.
12. *Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII stoljeću. (Građa).* – Arhiv Hrvatske u Zagrebu; Historijski arhiv u Sisku; Izvori za hrvatsku povijest, sv. 6, Odjel za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb, 1985., str. 646. Koautori Josip Barbarić, Josip Kolanović, Antun Lukinović i Vesna Šojat.
13. *Bune i otpori. Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII stoljeću.* – Globus, Zagreb, 1987., str. 372.

Rasprave i članci

1. *Narodne straže 1848-1849.* – Radovi Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta, sv. 5, Zagreb, 1963., str. 27-108.
2. *Građa o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563-1574.* – Arhivski vjesnik, sv. 7-8, Zagreb, 1964-1965., str. 7-340.
3. *Novi dokumenti o ugušivanju seljačke bune 1573.* – Arhivski vjesnik, sv. 10, Zagreb, 1967., str. 69-115.
4. *Seljačke bune u XVI stoljeću.* – RTV u školi, br. 2, Zagreb, 1965./66., str. 102-103.
5. *Križarski ratovi.* – RTV u školi, br. 1, Zagreb, 1966./67., str. 101-107.
6. *Mongolsko-tatarska provala.* – RTV u školi, br. 2, Zagreb, 1966./67., str. 139-142.
7. *Vlastelinstvo u srednjem vijeku.* – RTV u školi, br. 2, Zagreb, 1966./67., str. 143-146.
8. *Čovjek Reformacije.* – RTV u školi, br. 1, Zagreb, 1967./68., str. 171-173.
9. *Samoborsko vlastelinstvo.* – Predmetna nastava, Školska televizija, br. 1, Zagreb, 1968., str. 47-48.
10. *Susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo uoči seljačke bune 1573.* – Historijski zbornik, sv. 19-20, Zagreb, 1966.-1967., str. 141-194.
11. *Prilozi povijesti seljačke bune 1573.* – Radovi Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta, sv. 6, Zagreb, 1968., str. 51-96.
12. *Uz program proslave 400-godišnjice seljačke bune 1573.* – Kaj, II, Zagreb, 1969., str. 49-52.
13. *Opis gospodarskog stanja vlastelinstava Đurđevca, Prodavića i Koprivnice 1548.* – Kaj, II, 6, Zagreb, 1969., str. 25-27. S latinskog jezika preveo Miljenko Pandžić.

14. *Nova građa o seljačkoj buni 1573. (I.).* – Arhivski vjesnik, sv. 11-12, Zagreb, 1968-1969., str. 7-41, koautori Ivan Filipović, Mate Križman; *(II.)* sv. 14, 1971., str. 223-236, *(III.)* sv. 15, 1972., str. 17-53, koautor Ivan Filipović.
15. *Izvještaj o istraživanju građe o seljačkoj buni 1573. u austrijskim arhivima u 1968. godini.* – Arhivski vjesnik, sv. 11-12, Zagreb, 1968.-1969., str. 455-468. Koautor Mate Križman.
16. *Nemiri na posjedima topuske opatije sredinom XVI stoljeća.* – Historijski zbornik, sv. 21-22, Zagreb, 1968-1969., str. 283-308.
17. *Pobuna seljaka u Donjoj Bakvi godine 1479.* – Radovi Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta, sv. 7-8, Zagreb, 1969-1970., str. 61-90.
18. *Zagrebačko sveučilište 1954-1968.* – Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, sv. 1, Zagreb, 1969., str. 241-289.
19. *Izvještaj o istraživanju građe o seljačkoj buni 1573. u inostranim arhivima 1969. i 1970. godine.* – Arhivski vjesnik, sv. 13, Zagreb, 1970., str. 489-512. Koautori Ivan Filipović, Mate Križman.
20. *Urbarijalna regulacija sela Kapelšćaka 1774-1778.* – Kaj, III, 2, Zagreb, 1970., str. 18-22. Odlomak iz materijala priređenoga za film o seljačkoj buni 1573.
21. *Cesargradsko vlastelinstvo u doba seljačke bune.* – Kaj, III, 5, Zagreb, 1970., str. 85-92.
22. *Pohod ustaničke vojske pod Gupčevim zapovjedništvom.* – Kaj, III, 11, Zagreb, 1970., str. 74-82.
23. *Stari Brdovec.* – Kaj, IV, 5, Zagreb, 1971., str. 76-82.
24. *Zrinski i Turci.* – Kaj, IV, 9, Zagreb, 1971., str. 43-57.
25. *“Hapšenje i saslušavanje ustanika” u Ljubljani i Grazu.* – Kaj, IV, 10, Zagreb, 1971., str. 46-61, 11, str. 81-92. Iz dokumentacije priređene za film o seljačkoj buni 1573.
26. *Izvještaj o radu na pronalaženju građe o seljačkoj buni 1573. u četverogodišnjem razdoblju (1968-1971).* – Arhivski vjesnik, sv. 14, Zagreb, 1971., str. 327-356. Koautor Ivan Filipović.
27. *(Kronologija; razdoblje 1409.-1606.; 1674.-1699.).* – U: *Ilustrirana povijest Hrvata*, Zagreb, 1971., str. 84-139, 165-179.
28. *Istraživanje građe o seljačkoj buni 1573.* – Bilten. Prigodno informativno izdanje povodom jubilarne 400-godišnjice seljačke bune, sv. 1, Donja Stubica, 1971., str. 62-64.

29. *Zrinsko-frankopanska zavjera (1664-1671)*. – U: Milan Kruhek-Miljenko Pandžić, *Hrvatski knezovi Zrinski i Frankopani. Katalog izložbe u povodu 300-godišnjice pogibije Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana 30. travnja 1671*. Zagreb, 1971., str. 5-14. Predgovor.
30. *Istraga u Beču – Hvatanje Ilije Gregorića i Mihajla Gučetića*. – Kaj, V, 6, Zagreb, 1972., str. 57-74.
31. *Trakošćansko vlastelinstvo*. – Kaj, V, 11, Zagreb, 1972., str. 16-26.
32. *Zrinsko-frankopanski posjedi u XVII stoljeću*. – Radovi Instituta za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, sv. 2, Zagreb, 1972., str. 23-46.
33. *Širenje bune u Hrvatskom zagorju i njen odjek u Međimurju*. – Međimurski kalendar 1973., str. 117-127.
34. *Seljački kralj Gubec-beg*. – Nastava povijesti, sv. 4, Zagreb, 1972., str. 1-7.
35. *Uzroci i program seljačke bune 1573*. – Radovi Instituta za hrvatsku povijest, sv. 5, Zagreb, 1973., str. 49-77.
36. *Uzroci seljačke bune 1573. godine*. – Zadarska revija, XXII, 3-4, Zadar, 1973., str. 185-198.
37. *Seljačka buna na posjedima Bele i Ivanca 1568-1569*. – Historijski zbornik, sv. 25-26, Zagreb, 1972-1973., str. 243-249.
38. *Program seljačke bune 1573. i ustanički vojni planovi*. – Kaj, VI, 1-2, Zagreb, 1973., str. 24-46.
39. *Seljačke bune i pokreti u XV i XVI stoljeću*. – Međunarodni kulturnopovijesni simpozij Modinci, sv. 5, Maribor, 1973., str. 37-55.
40. *Vlastelinstvo Greben*. – Kaj, VI, 4-5, Zagreb, 1973., str. 16-23.
41. *Susjedgradsko-stubička buna 1571-1572*. – Zagorski godišnjak, 1973., str. 11-23.
42. *Seljački nemiri na posjedima oko Varaždinskih Toplica (1604-1656)*. – Kaj, VIII, 12, Zagreb, 1975., str. 72-77.
43. *Seljačke bune XV-XVIII stoljeća (građa)*. – Arhivski vjesnik, sv. 16, Zagreb, 1973., str. 7-85. Koautori Ivan Filipović, Metod Hrg, Josip Kolanović, Miljenko Pandžić.
44. *Istraživanje arhivske građe o seljačkoj buni 1573. godine*. – Radovi Instituta za hrvatsku povijest, sv. 5, Zagreb, 1973., str. 31-40. Koautor Ivan Filipović.
45. *Borba turopoljskih plemića protiv medvedgradske vlastele*. – Kaj, VII, 5-6, Zagreb, 1974., str. 23-32.

46. *Prva buna Štibernaca (1608-1610)*. – Arhivski vjesnik, sv. 17-18, Zagreb, 1974-1975., str. 79-156, sv. 19-20, 1976-1977., str. 296-232. Koautori Metod Hrg, Josip Kolanović, Miljenko Pandžić.
47. *Požega i Požeška županija u srednjem vijeku*. – Požega 1227-1977. Zbornik. Slavonska Požega, 1977., str. 11-120.
48. *Rovišćanski predijalci*. – Historijski zbornik, sv. 29-30, Zagreb, 1976-1977., str. 151-159.
49. *Teče kmetska krv. (Kažnjavanje seljaka u buni 1755. godine)*. – Kaj, X, 1-2, Zagreb, 1977., str. 3-40, i posebno izd., v. *Knjige*.
50. *Trgovačke veze sjeverne Hrvatske s primorjem u XVI i XVII stoljeću*. – Međunarodni kulturno-povijesni simpozij Modinci, sv. 8, Maribor, 1977, str. 261-271.
51. *Trgovačke veze sjeverne Hrvatske s primorjem u XVI i XVII stoljeću*. – Dometi, X, 10, Rijeka, 1977., str. 77-82.
52. *Pavlini i njihovi posjedi*. – Kaj, XI, 9-10, Zagreb, 1978., str. 97-124.
53. *Historiografija od 1965-1975. za hrvatsku povijest do g. 1918. II. Razdoblje 1526-1790*. – Historijski zbornik, sv. 31-32, Zagreb, 1978-1979., str. 21-45.
54. *Vlastelinstvo Čazma, Ivanić i Dubrava u srednjem vijeku*. – Čazma u prošlosti i danas. Zbornik. Čazma, 1979., str. 81-111.
55. *Ratovi s Turcima i položaj zavisnih seljaka u Pokuplju u drugoj polovici XV i XVI stoljeća*. – Karlovac 1579-1979. Zbornik radova. Karlovac, 1979., str. 41-48.
56. *Alapići (Alapy)*. – Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture, Zagreb, 1980., str. 4.
57. *Banovi*. – Isto, str. 22-24. Koautori Tomislav Raukar, Nikša Stančić.
58. *Baranja*. – Isto, str. 25-26.
59. *Berislavić Petar*. – Isto, str. 36.
60. *Brinjsko-lička buna 1746*. – Isto, str. 48.
61. *Buna Bunjevaca u Lici 1702*. – Isto, str. 52.
62. *Buna na vlastelinstvu Gore i Topusko 1730-1731*. – Isto, str. 53.
63. *Buna u Maloj Vlaškoj*. – Isto, str. 53.
64. *Cetinski sabor 1526/1527. i početak habsburške vladavine*. – Isto, str. 62-63.
65. *Čakovec*. – Isto, str. 72-73. Koautor Ivan Jelić.
66. *Čazma*. – Isto, str. 73-74. Koautor Blagota Drašković.

67. *Čikulini*. – Isto, 1980., str. 74-75.
68. *Donja Stubica*. – Isto, str. 103-104.
69. *Donji Mihaljac*. – Isto, str. 104-105. Koautor Ivan Jelić.
70. *Draškovići*. – Isto, str. 105-106.
71. *Dubica*. – Isto, str. 115-116.
72. *Dudić Andrija*. – Isto, str. 121.
73. *Dugi rat 1593-1606*. – Isto, str. 122.
74. *Đakovo*. – Isto, str. 127.
75. *Đurđevac*. – Isto, str. 127-128. Koautor Franko Mirošević.
76. *Erdeljski rat 1663.-1664.* – Isto, str. 131.
77. *Erdödy*. – Isto, str. 131-132.
78. *Frankopani (Knezovi Krčki)*. – Isto, str.154-155.
79. *Garešnica*. – Isto, str. 157. Koautor Ivan Jelić.
80. *Gregorić Ilija*. – Isto, str. 191.
81. *Grubišno polje*. – Isto, str. 191-192. Koautor Ivan Jelić.
82. *Gubec Ambroz Matija*. – Isto, str. 192.
83. *Gubčeva seljačka buna 1573*. – Isto, str. 192-193.
84. *Habsburgovci*. – Isto, str. 194-195.
85. *Hrvatsko zagorje*. – Isto, str. 214-217. Koautori Blagota Drašković, Ivan Jelić, Veljko Rogić.
86. *Ibrišimović Luka*. – Isto, 221-222.
87. *Ivanec*. – Isto, str. 246-247. Koautor Ivan Jelić.
88. *Ivanić*. – Isto, str. 247. Koautor Franko Mirošević.
89. *Janković Stojan*. – Isto, str. 250.
90. *Jastrebarsko*. – Isto, str. 250-251. Koautor Ivan Jelić.
91. *Javne financije*. – Isto, str. 253-256. Koautori Ivan Kampuš, Mira Kolar, Josip Lučić, Nikša Stančić, Zdenka Šimončić.
92. *Kalnik*. – Isto, str. 262-263.
93. *Kandijski rat 1645-1669*. – Isto, str. 265.
94. *Katzianerova vojna 1537*. – Isto, str. 277.

95. *Keglevići*. – Isto, str. 281.
96. *Kijukova buna 1751*. – Isto, str. 283.
97. *Klanjec*. – Isto, str. 289. Koautor Ivan Jelić.
98. *Koprivnica*. – Isto, str. 306.
99. *Korvin Ivaniš*. – Isto, str. 311.
100. *Korvin Matija*. – Isto, str. 311-312.
101. *Kostajnica*. – Isto, str. 312. Koautor Ivan Jelić.
102. *Kostajnička buna 1730-1731*. – Isto, str. 312-313.
103. *Krapina*. – Isto, str. 318-319. Koautorica Marija Sentić.
104. *Križevci*. – Isto, str. 324-325. Koautorica Marija Sentić.
105. *Ludbreg*. – Isto, str. 344-345. Koautor Franko Mirošević.
106. *Međimurje*. – Isto, str. 361-363. Koautori Blagota Drašković, Ivan Jelić.
107. *Mesić Matija*. – Isto, str. 370.
108. *Mitnice u feudalizmu*. – Isto, str. 372-373.
109. *Mjere i utezi*. – Isto, str. 373-374. Koautori Ivan Kampuš, Mira Kolar, Josip Lučić.
110. *Moslavina*. – Isto, str. 380-382. Koautor Franko Mirošević.
111. *Municipalna prava*. – Isto, str. 385. Koautor Nikša Stančić.
112. *Nova Gradiška*. – Isto, str. 419. Koautor Ivan Jelić.
113. *Novi Marof*. – Isto, str. 420. Koautor Ivan Jelić.
114. *Obrovac*. – Isto, str. 428. Koautor Ivan Jelić.
115. *Ogulin*. – Isto, str. 431-432. Koautor Ivan Jelić.
116. *Orahovica*. – Isto, str. 437.
117. *Oršići*. – Isto, str. 438.
118. *Osmokruvićeva buna 1665-1666*. – Isto, str. 442.
119. *Patačići*. – Isto, str. 453.
120. *Pazinska buna 1570-1571*. – Isto, str. 454.
121. *Pčelarstvo*. – Isto, str. 454.
122. *Pejačevići*. – Isto, str. 455.
123. *Plemićke općine*. – Isto, str. 458-459.

124. *Plemstvo u feudalizmu*. – Isto, str. 459-461. Koautori, Ivan Kampuš, Josip Lučić, Tomislav Raukar.
125. *Podravina*. – Isto, str. 462-463. Koautor Franko Mirošević.
126. *Pokuplje*. – Isto, str. 465-467.
127. *Poljoprivreda*. – Isto, str. 471-478. Koautori Ivo Bičanić, Igor Karaman, Josip Lučić, Marijan Matićka, Tomislav Raukar, Zdenka Šimončić.
128. *Posavina*. – Isto, str. 481-483.
129. *Posavske seljačke bune*. – Isto, str. 483.
130. *Pounje*. – Isto, str. 484-485.
131. *Pragmatička sankcija 1712*. – Isto, str. 487.
132. *Progoni "vještica"*. – Isto, str. 507-508.
133. *Ratkaji*. – Isto, str. 532.
134. *Ratovi s turskim carstvom u 18. st.* – Isto, str. 533.
135. *Ribarstvo*. – Isto, str. 544-545. Koautori Ivo Bičanić, Marijan Matićka, Tomislav Raukar, Zdenka Šimončić.
136. *Sabori*. – Isto, str. 560-561.
137. *Sajmovi*. – Isto, str. 561-562. Koautori Ivan Kampuš, Igor Karaman.
138. *Seljačka davanja*. – Isto, str. 568-569. Koautor Josip Lučić.
139. *Seljačke bune*. – Isto, str. 570-572. Koautori Igor Karaman, Tomislav Raukar.
140. *Seljaštvo*. – Isto, str. 572-576. Koautori Ivo Bičanić, Ivan Jelić, Igor Karaman, Josip Lučić, Marijan Matićka, Tomislav Raukar, Zdenka Šimončić.
141. *Senjski uskoci*. – Isto, str. 578-580.
142. *Sermage*. – Isto, str. 582.
143. *Sesvete*. – Isto, str. 582. Koautor Ivan Jelić.
144. *Slobodni kraljevski gradovi i trgovišta*. – Isto, str. 602-603. Koautor Igor Karaman.
145. *Slunj*. – Isto, str. 603. Koautor Franko Mirošević.
146. *Smiljanić Ilija*. – Isto, str. 604.
147. *Stočarstvo*. – Isto, str. 627-630. Koautori Ivo Bičanić, Igor Karaman, Josip Lučić, Martijan Matićka, Tomislav Raukar.
148. *Sudstvo*. – Isto, str. 632-633. Koautori Mira Kolar, Josip Lučić, Marijan Matićka.

149. *Štibrenske seljačke bune*. – Isto, str. 651-652.
150. *Šumarstvo*. – Isto, str. 653-654. Koautori Ivo Bičanić, Igor Karaman, Marijan Maticka, Tomislav Raukar, Zdenka Šimončić.
151. *Topusko*. – Isto, str. 684-685. Koautor Franko Mirošević.
152. *Trenkovi panduri*. – Isto, str. 686.
153. *Turopoljska plemićka općina*. – Isto, str. 695.
154. *Turski ratovi od 15. do 17. st.* – Isto, str. 695-700.
155. *Urbari*. – Isto, str. 705.
156. *Uskočki rat 1615.-1617.* – Isto, str. 705-706.
157. *Valpovo*. – Isto, str. 712. Koautor Ivan Jelić.
158. *Varaždin*. – Isto, str. 712-714. Koautor Blagota Drašković.
159. *Velika Gorica*. – Isto, str. 717-718. Koautor Ivan Jelić.
160. *Verböczyjev Tripartitum*. – Isto, str. 718.
161. *Vinica*. – Isto, str. 719.
162. *Vinodol*. – Isto, str. 720-721.
163. *Vinogradarstvo*. – Isto, str. 721-723. Koautori Ivo Bičanić, Igor Karaman, Josip Lučić, Marijan Maticka, Tomislav Raukar.
164. *Vlastelinska i veleposjednička privreda*. – Isto, str. 727-731. Koautori Ivo Bičanić, Igor Karaman, Josip Lučić, Zdenka Šimončić.
165. *Vlastelinsko sudstvo*. – Isto, str. 731.
166. *Vrbovec*. – Isto, str. 737. Koautor Ivan Jelić.
167. *Zabok*. – Isto, str. 743-744. Koautor Ivan Jelić.
168. *Zadružni sustav*. – Isto, str. 747-748. Koautor Igor Karaman.
169. *Zelina*. – Isto, str. 766. Koautor Franko Mirošević.
170. *Zrinski (Šubići, Bribirski)*. – Isto, str. 775-779. Koautori Ivan Kampuš, Igor Karaman.
171. *Žumberak*. – Isto, str. 785-787. Koautori Blagota Drašković, Ivan Jelić.
172. *Županijsko uređenje*. – Isto, str. 787-790. Koautori Mira Kolar, Josip Lučić, Tomislav Raukar.
173. *Ekonomsko-društveni razvoj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u XVI i XVII stoljeću*. – Društveni razvoj u Hrvatskoj od 16. do početka 20. stoljeća, Zagreb, 1981., str. 15-40.

174. *Seljačka buna 1573.* – Društveni razvoj u Hrvatskoj (od 16. do početka 20. stoljeća), Zagreb, 1981., str. 41-58.
175. *Ekonomsko-društveni razvoj u Hrvatskoj i Slavoniji u 18. stoljeću.* – Isto, str. 59-82.
176. *Povijest trgovišta i vlastelinstva Kračine u doba feudalizma.* – Kaj, XV, 1, Zagreb, 1982., str. 3-63.
177. *Die Agrarverhältnisse in Kroatien von der Mitte des 15. bis zum Ende des 17. Jahrhunderts.* – Grand domaine et petites exploitations. Large Estates and Small Holdings in Europe in the Middle Ages and Modern Times, Budimpešta, 1982., str. 379-401. Izdanje VIII. međunarodnog kongresa ekonomske povijesti, Budimpešta, 1982. Opsežni sažetak knjige *Agrarni odnosi*, n. dj.
178. *Sukobi grada Varaždina i varaždinske vlastele u XVI i XVII stoljeću.* – Varaždinski zbornik. Zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. godine povodom obilježavanja 800. godišnjice grada. Varaždin, 1983., str. 233-243.
179. *Puntarske tradicije Hrvatskog zagorja u doba feudalizma.* – Kaj, XVII, 1, Zagreb, 1984., str. 3-10.
180. *Iz starije povijesti Križa.* – Križ i okolica. Po dragom kraju. Kaj, XVII, 4-5, Zagreb, 1984., str. 3-16.
181. *Ludbreg i njegova okolica u doba feudalizma.* – Ludbreg, Ludbreg, 1984., str. 84-122. Zusammenfassung, str. 12. Summary, str. 121-122.
182. *Ludbreški kraj u doba revolucije 1848-1849.* – Ludbreg, Ludbreg, 1984., str. 235-241.
183. *Medvedgradsko vlastelinstvo.* – Zagreb. Medvedgrad. Medvednica. Kaj, XVII, 6, Zagreb, 1984., str. 29-54.
184. *Problem krajiških buna u historiografiji.* – Vojna Krajina: povijesni pregled – historiografija – rasprave. Zagreb, 1984., str. 119-139.
185. *Reformacija u hrvatskim zemljama.* – Matija Vlačić i njegovo doba. Labin i Istra danas. Znanstveni skup «Susreti na dragom kamenu», sv. 4, Pula, 1985., str. 61-67. Zusammenfassung, str. 77.
186. *Virovitica i Virovitička županija u srednjem vijeku.* – Virovitički zbornik, 1234-1984., Virovitica, 1986., str. 113-125.
187. *Prilozi povijesti Virovitice od sredine 18. do sredine 19. stoljeća.* – Virovitički zbornik 1234-1984., Virovitica, 1986., str. 157-179.
188. *Glina i njezina okolica u srednjem vijeku.* – Glina i glinski kraj kroz stoljeća, Glina, 1988., str. 13-19, veliki format.
189. *Neka pitanja proučavanja zrinsko-frankopanske urote. U povodu 320-godišnjice.* – Nastava povijesti, sv. 3-4, Zagreb, 1991., str. 95-101.

190. *Iseljavanje Hrvata u austro-ugarski prostor u 16. stoljeću.* – Povijest i kultura Gradišćanskih Hrvata, Zagreb, 1995., str. 13-30, veliki format.

Izložbe

1. *Povijesni elaborat.* – Tematski plan Muzeja seljačke bune 1573., Muzej seljačke bune 1573., Samci-Gornja Stubica, Zagreb, 9. 4. 1973.
2. *Seljačka buna 1573.* – Tematski plan izložbe Arhiva Hrvatske i Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb, koautori Ivan Filipović i Marija Šercer.

IZBOR RADOVA O AKADEMIKU JOSIPU ADAMČEKU

1. Jaroslav Šidak: *Prinosi Josipa Adamčeka povijesti seljačke bune 1573.*, Kaj, VI, 1-2, Zagreb, 1973., str. 100-104.
2. *Historiografija od 1965-1975. za hrvatsku povijest do g. 1918.* – Historijski zbornik, sv. 31-32, Zagreb, 1978.-1979., str. 22-24, 26, 29, 32, 33, 40.
3. Jaroslav Šidak: *Historiografija.* – Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture, Zagreb, 1980., str. 210, 211.
4. *Adamček, Josip.* – Enciklopedija Jugoslavije, sv. 1, Zagreb, 1980., str. 7.
5. Vladimir Stipetić: *Predgovor.* – U: Josip Adamček, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*, Zagreb, 1980., str. 7-12.
6. Ružica Kolarević-Kovačić: *Bibliografija radova objavljenih u "Arhivskom vjesniku" od 1899-1979.* – Arhivski vjesnik, sv. 23, Zagreb, 1980., str. 9-10.
7. *Josip Adamček.* – Ljetopis JAZU za god. 1980., knj. 84, Zagreb, 1981., str. 277-280.
8. Mladen Švab: *Prilog gospodarskoj povijesti Hrvatske. Josip Adamček: Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, knj. 18) / Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu – Odjel za hrvatsku povijest (Monografije, sv. 8) / Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1980.* – Gordogan, sv. 8-9, Zagreb, 1981., str. 220-222.
9. *Odjel za hrvatsku povijest. Deset godina rada. 1971-1981.* – Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1981., str. 29-30.
10. Dragutin Pavličević: *Adamček, Josip.* – Hrvatski biografski leksikon, sv. 1, Zagreb, 1983., str. 12.
11. Petar Strčić: *Događaj u historiografiji. Josip Adamček: «Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVIII stoljeća»*, Zagreb, 1980. – Novi list, LXXXV, 108, Rijeka, 12. 5. 1985., str. 8.
12. *Popis izdanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 1867-1985. U povodu 120. godišnjice osnutka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.* – Sv. 1, Zagreb, 1986., str. 304, 477.
13. *Josip Adamček. Izvanredni članovi.* – Ljetopis JAZU za god. 1986., knj. 90., Zagreb, 1987., str. 459-460.
14. Petar Strčić: *Josip Adamček, Bune i otpori. Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII stoljeću*, Zagreb, 1987. – Historijski zbornik, sv. 40., Zagreb, 1987., str. 418-421.

15. Danja Šilović: *Josip Adamček: Bune i otpori – Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII stoljeću*, Globus Zagreb, 1987. – Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, sv. 22, Zagreb, 1989., str. 345-347.
16. Ivo Goldstein: *U povodu dvadesete godišnjice Zavoda (Odjela) za hrvatsku povijest*. – Dvadeset godina Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta (1971-1991), Zagreb, 1992., i Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, sv. 25, str. 316.
17. Mario Strecha: *Bibliografija radova članova i suradnika Zavoda za hrvatsku povijest (1981-1991)*. – Dvadeset godina Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta (1971-1991), Zagreb, 1992., i Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, sv. 25, str. 321.
18. Ljerka Žic: *Umro povjesničar Josip Adamček*. – Novi list, XLIX, 350, Rijeka, 27. 12. 1995., str. 29.
19. Petar Strčić: *Ugledni hrvatski povjesničar. In memoriam – Josip Adamček*. – Vjesnik, LVI, 17317, Zagreb, 27. 12. 1995., str. 21.
20. Petar Strčić: *Značaj historiografa. In memoriam Josipa Adamčeka*. – Novi list, XLIX, 351, Rijeka, 28. 12. 1995., str. 29.
21. Ivo Goldstein-Mario Strecha: *Prof. dr. Josip Adamček (1933-1995)*. – Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sv. 28, Zagreb, 1995., str. 6.
22. *Adamček, Josip*. – Hrvatski leksikon, sv. 2, Zagreb, 1996., str. 2.
23. *Adamček, Josip*. – Hrvatski opći leksikon, Zagreb, 1996., str. 3.
24. Tomislav Raukar: *Josip Adamček (1933.-1995.)*. – Ljetopis HAZU za god. 1995., knj. 99, Zagreb, 1996., str. 275-276.
25. *Adamček, Josip*. – Hrvatska enciklopedija, sv. 1, Zagreb, 1999., str. 2

SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA
SVEZAK 96

JOSIP ADAMČEK
1933. – 1995.

NAKLADNIK HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZA NAKLADNIKA
ANDRIJA KAŠTELAN

TEHNIČKI UREDNIK
RANKO MUHEK

NAKLADA
400 PRIMJERAKA

TISAK
Z i B MLADOST

ISBN 953-154-474-3
ISSN 1330-0865

ISBN 953-154-459-X